

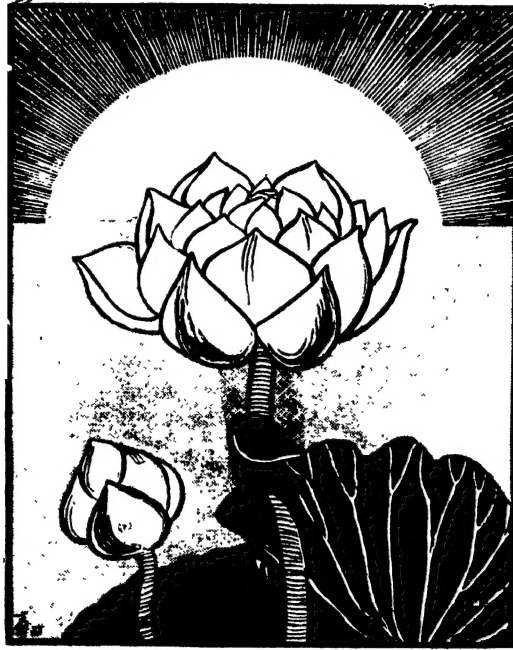
.5762

,

ప్రబుద్ధాంధ్ర

౭

౧౫ ఏప్రిల్ ౧౯౩౬

౮

వాక్కుల సంచికతో చందా ౧-౪-౦

సంపాదకుడు
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు

292, ఎస్.ప్లస్ డి. అండ్ సన్స్ చెన్నపురి

ఆంధ్రవచనభారతము

ఆదిసభావర్ణములు, నలమటము, స. 1-5 చా. 2	8	స్థానాల్పసామ్యకృత్తీర్థములు ప్రతి 1-కి ను. 2	8
ఆరణ్యవర్ణము ,, ,, 2	8	నాటివర్ణము ,, ,, 4	0
విరాటోద్వోగవర్ణములు ,, ,, 2	8	అనుభవసాగరి, అంబుమెచ్చి, ఆశ్రమవాస, మానస, ,, ,, 4	0
భీష్మద్రోణవర్ణములు ,, ,, 4	0	వివాహస్థానాది, స్వర్ణాగోపాణపర్వములు ,, ,, 4	0

పుస్తకముల కొరతకొరతగా ఉన్నాయి. 20-0-0

ఆరువది సంవత్సరముల దృగ్గజీతమచాంగము

మదరాసు గవర్నమెంటు ఇత్యక్తము ప్రధానముగా తీర్చిదిద్దిన భారత శ్రీమాన్ పీ. రామవాచాస్పది, వీరి కుమారులు శ్రీశ్రీ. పోసానాచార్యులుగా వచ్చే గ్రంథములను గడచిన క్షయసంవత్సరము వరకుగల యరువదిసంవత్సరముల సంచారములను బట్టి సమీక్షముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కగ బ్రచురించినారు. 8 0

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ :- అను ఇండియా దేశపు క్రితాస్త్యుతి 1860-వ సంపు 45-వ అట్ట. 4 0

గ్రామముననపు మణియగారు స్పెషల్ పెన్సివరీక్షాప్రశ్నోత్తరములు:- 1, 2 భాగములు చేరియున్నది. 1 8

గ్రామోద్వోగముల మాన్యుయల్ :- అనుగా ముసనపు, మణియగారు, కరణముల మాన్యుయల్. 2 0

క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ :- 1898-వ సంపు నెం 5 చు అట్ట. 5

మదరాసు హిందూమత ధర్మాదాయముల అట్ట:- ఈయది హిందూమతసంబంధముల ధర్మాదాయములు చక్కగా వర్ణించబడినవియునది యుద్దేశముతో మదరాసు శాసననిర్మాణసభచే 1927-వ సంవత్సరమున 2-వ నెంబరు అట్టగా శాసించబడినది. 2 0

పరా :- విదురవాచానములను మించినవిగల గ్రంథములకు అర్హు యిచ్చువారు సగముపైకము మించుగా పంపవలెను. పుస్తకములపాట్లు భారీవిఅయితే, పోస్టుపాస్సు ద్వారా తెప్పించుకొనుటకంటె రైల్వేపాట్లుగా తెప్పించుకొనిన పాధారణముగా లాభము కావున సమావృత్త రైలుస్టేషను పేజుల అర్హుల వ్రాయవలెను. ఆద్యాత్మ పంపనది రైల్వే పాట్లుగా బుక్కులు పంపబడవు.

వావిళ్ల రామస్వామి శాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్.ప్లస్ డి. చెన్నపురి

(బాంచీలు :- రాజమండ్రి, బెజవాడ, విశాఖపట్టణము)

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

జీవామృతము

జీవామృతము బలహీనతవలన జనించు రుగ్మతలను ఆటంకపరచి, దేహమునకు సంపూర్ణ ఆరోగ్యమును, రక్తవృద్ధి, నరలముకు పటుత్వము, కండ పుష్టిని, భీమబలమును, తేజస్సును, జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిపరచును.

జీవామృతము

ఆరోగ్యమును పునఃప్రతిష్ఠింపగల ప్రాణదాత

బాలభాస్కర

బిడ్డల

లివర్ డిస్ట్రెస్

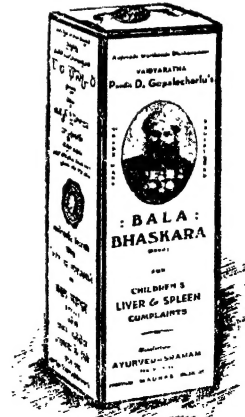
వ్యాధులకును, ఇతర పుదరసంబంధమైన వ్యాధులకు సద్బోధము.

వ్యాధుల వివరములు తెలిపిన మంచి సలహా ప్రాసంగికము.

క్యాటలాగు కొనువారికి ఉచితము.

ఆయుర్వేదాశ్రమము

పోస్టుబాక్సు 287, మదరాసు.

బెజవాడ నరస్వతీ బుక్ డిపోవారి స్వంత ప్రచురణములు

డి టి క్లీ పు న వ ల లు				జపమాలిక	I	1	0	0	
ఒంగారు బరికె	I	1	0	0	డిటో	II	1	0	0
డిటో	II	1	0	0	తాస్మా		1	0	0
సుడిగాలి	I	1	0	0	మానశింగు		1	0	0
డిటో	II	1	0	0	శిఖరి		1	0	0
శిశుహిత్య	I	1	0	0	కాళిదాసభాసభాతులు		1	0	0
డిటో	II	1	0	0	వి వి భ ర క ము లు				
డిటో	III	1	0	0	మహాపత్రివ్రతలకథలు		0	8	0
యమదూత		1	0	0	అశ్వమేధిని		0	12	0
మండ్రగబ్బ	I	0	12	0	జ్యోతిషఫలప్రదర్శని		0	12	0
డిటో	II	0	12	0	దస్తావేజుమతలము		0	8	0
రక్తజ్వాల	I	0	12	0	దండకరత్నములు		0	6	0
డిటో	II	0	12	0	పన్నెండురాజుల కథలు		0	12	0
గజదొంగ		0	12	0	హిందూస్తాన్ తెలుబోధిని		0	6	0
నరళ		0	12	0	హిందీగొలశిక్షి		0	3	0
నాటిపిశాచి		0	12	0	ఘాలి సుబ్బారావు పాటలు	I	0	12	0
ప్రతాపరెడ్డిస్వము		0	12	0	డిటో	II	0	12	0
చోరాగ్రేసరచక్రవర్తి		0	12	0	వేడుకపెండ్లి పాటలు		0	8	0
పటికాంతరకవము	I	0	12	0	మహిళామనోరంజని పాటలు		0	5	0
డిటో		0	12	0	వై ద్య గ్రంథ ము లు				
వివజ్ఞులు		0	12	0	గృహవైద్యచికిత్సానిత్యము		1	0	0
పాత్యావివోదిన		0	12	0	డిటో	II	1	0	0
ఇందర		1	0	0	అయుర్వేదవైద్యసారము		1	0	0
వాడేపిడు		0	12	0	శకునవైద్యము		0	6	0
ఘోరకలి		0	12	0	గోసాయిచికిత్సలు		0	8	0
రూపసుందరి		0	12	0	నస్త్యగుణప్రదీపిణి		4	0	0
చ రి త్రా త్మ క న వ ల లు				మనయింతవైద్యుడు		0	6	0	
				ప్ర బంధ ము లు					
వసుధర్గము		1	0	0	భాగవతరత్నములు		1	0	0
తపోవనము		1	0	0	వేమనరత్నములు		0	12	0

మా వద్ద అనేకములు గలవు. కొరిపవారికి నూరుశీల క్లీప్లు ఉచితముగా పంపబడును.

నలయువారు:— కు రు కూ రి సు బ్బారావు, ప్రొఫ్రయిలరు, నరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

అత్యధుత శాస్త్ర వ్యుక్త సంతాన నిరోధక దివ్యావధములు

గర్భ నిగ్రహణి

(రిజిస్టర్డ్) ఒక సంవత్సరమువరకు

మాత్రమే గర్భము రాకుండ చేయును. 12 మాత్రల సీసా వెల రు 2-0-0

గర్భ నివారిణి

(రిజిస్టర్డ్) శాశ్వతముగా గర్భము రాదు. 15

మాత్రల సీసాయున్న 8 బొమ్మల ముద్రను కలిసి వెల రు 5-0-0

కొంతకాలమువరకు గర్భము ధరింపకుండు యుండ వలెనను కోరిక గలదా? లేక శాశ్వతముగా గర్భ భారణములేక యుండు కోరిక గలదా?

ఎటులైనను, మావద్ద మంచి సమృద్ధిమైన మందులు గలవు. ఇవి శాస్త్రప్రయుక్తముగ తయారు చేయబడినవి. ఏమాత్రము అపాయములేదు. అమోఘముగా పనిచేయును. పెక్కుమంది నైద్యులు ఆమోదించి యున్నారు.

అ భి ప్రా య ము లు.

(1) డా. ఏ. చటర్జి, L. M. S. :- గర్భనిగ్రహణి, గర్భ నివారిణి, సంతాననిరోధమునకు నమృతముగల ఆమోఘమాలగు ద్వావధములు * * ఇవి విరపాయకములు. కావున నేను వీనిని సిఫారసు చేయుచున్నాను.

(2) సి. మహాదేవమొదలియ్య, సెనేటుహౌసు మదరాసు :- ఏదేండ్లకిండు గర్భనివారిణిని నాభార్య నేపించినది. ఆమె గండము గడచినది. దీనిని పలువురు ంధువులకు మిగులకు సిఫారసు చేసినది. వారందరను దీనిని వాడి యచ్చుశక్తిని కేవల శానియాడిరి.

అయ్యుర్వేదభూషణ, పండిట్ కే. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, ఏ. కే. ఏ. సి, 18 కలవచ్చెట్టిపేట, చింతాన్రిపేట, మదరాసు.

కేసరి రత్న త్రయము

లోధ

గర్భాశయోగ నివారిణి

శ్రీలక్ష్మి గణగ బురుగుల, బసిన్డి కాకుండుట, అకాలబిష్టి, మెల బాష్టిగాన, లక్ష్మివగాన పోవుట, కనుమరొగము, సంతాన హీనత, రక్తహీనత, మలబద్ధము, మూతకా వాతము, క్షణావ్వలు, అరికాళ్లు, అరచేయిలు మంట మొదలగు శ్రీ మర్మచ్యూటలను గుమర్చును.

3ల 12 డా రు 3; 6 డా రు 1-10-0

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

ఇది రక్తహీనత, మలబద్ధము, అశీర్గము, క్షణావ్వలు, పోమరితనము, శీమశలములు, ముఖసంకటములు, నిస్సక్తున, కడుపులోంటు మొదలగు వ్యాధులను నివారింపి శరీరమునకు కాంతిని ముఖమునకు తేజస్సును యిచ్చును.

3ల 12 డా రు 3; 6 డా రు 1-10-0

అర్క

నర్మజ్వర నివారిణి

వాత, పిత్త కఫ విచయ, శీత, సమిపాత, అగంతుకాది జ్వర జ్వరములను నివర్తింయను.

3ల 6 డా 2-8-0; 3 డా 1-8-0 1 డా 0-8-0

కేసరికుటీరం

స్వాదు :: మద్రాసు

తెనుగు జిల్లాలకు సోల్ ఏజంట్లు :-

మెసర్స్ సీతారాం జనరల్ స్టోర్స్

మెయిక్ రోడ్డు, బెళవాడ

సంవత్సరాది విడుదల. చిరకాలమునుండి వేచియున్న చిత్రరాజము

లక్ష్మీ ఫిలింసువారి దౌ పది

20-3-1936 శ్రీ హనుమత్ విగ్రహ, తెలంగాణ.

24-3-1936 (సంవత్సరాది) నెల్లూరు, పల్నాడు, గుంటూరు, వికారాబాద్.

మార్చి మాసాంతములోగా తెలంగాణ, పల్నాడు, మునలగు పట్టణములందును ప్రదర్శింపబడనున్నది.

ఖండ ఖండాంతములయందు భారతీయ నాట్యాభివ్యుత్థములు వాటిని శ్రీ రాగిణి దేవి, గోపీనాథులు భరత నాట్యము నయనానందకరముగ తీరికొల్పెను.

రాజనూయ యాగము సందర్భ నాగస్వరచేర్చిలు, నాట్యములు, మనసు మరపించు నయనభాద్యశ్యములు, కర్ణరసాయనములగు గానములు, వృద్ధులగు నాట్యములు గాంచి ధన్యులుగండు.

ఆంధ్రదేశమునందగు ఆభాగ్యోపాఖ్యానముల కెన్నడును సుప్రసిద్ధ నటనటి వర్ణమంతయు పాల్గొనుచున్న ప్రథమ చిత్రము.

శ్రీయుత బి. రాఘవాచార్యులు, హిందూస్థానీ, కైతాగోపాలు, బాద్మిని శివరామకృష్ణరావు, పారువల్లి, బండా కమలింగేశ్వరరావు, పి.వి. సుబ్బారావు, దాస్, వాగ్దే, మెన్. సురభి కమలాబాయి, మెన్, లీలాబాయి, మెన్. శ్రీమాలి, శ్రీమతి సుమతీదేవిగారు మొదలగువారు నటించిన సాటిలేని చలనచిత్రము.

దుర్యోధనుని శూర్వ, ధర్మరాజు ఆ లతము, సుపాటుని
క్రోధము శకుని తంత్రము ప్రాంత పాత్రవల్ల ప్రభా
వము గాంచి సర్వశ్రేయముగంచుడు.

విభాగమును మొలవరం పాటలు,
పిరా నాపాటుగాలి నాగస్వరము
పీనులారా పినుడు.

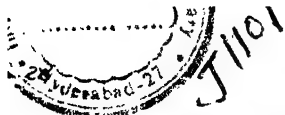
For Booking Apply to:-

Lakshmi Films Ltd.,

3-7, Tata Muthiappan Street, G. T. MADRAS.

Telegrams :- LUCKYFILMS, MADRAS

నైదుగడు నిషేధించాడు. తరువాత దానివల్ల పోలికలు తెలుసుకుని—(అర్థోక్షి)

ఒబమ్మ—రెండు దినాలా? ఈలోపున వా డెక్కడికేనా ఉదాయించెయ్యివా?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—నా కిలా తోచడం లేదు, అసలు, అహంతకు డేవ ఉయినా, ఏదో దారుణం తల పెట్టుకుని ఉంటాడు. ఏదో రోజుల పాటు ఎక్కడికేనా పారిపోయినా మళ్ళీ రాజీమానుడు. అప్పటికి తప్పకుండా పట్టించి, వాణ్ణి, తమ కిల్లయెట యేనుగు కాల్చి కిందము. కిరమల్లన్నకు పట్టుపడికుంటా తప్పించుకొనిలికే నా డేవ ఉదాయ?

ఒబమ్మ—వా డేవ ఉయి ఉంటాడనీ తమ అభిప్రాయం?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—నాకేమీ అలోచన తెగడం లేదు. అసలు, మంమీద పగపట్టవలసిన అవసరం యెవరికి?

ఒబమ్మ—అదేమిటి పంతులుగారూ తమ గలాసెల విప్పిస్తారా? నానవతిమీద తమకు అనుమానం కలగడమే లేదా?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—మొదట వారిమీదే కలిగింది; కాని అది సిలిచింది కాదు.

ఒబమ్మ—ఏమిటి?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—వారి పెట్టులలో ఆయీడు యునకు డేవ ఉన్నాడూ?

ఒబమ్మ—కూలికి పెచ్చినవాడు కాగూడదా?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—ఉన్న బిచ్చి కొడుకు పోయి, అధికారం నాడే లేక—ఆరు మాట యెవరు వింటారమ్మా? ఉబ్బు కక్కుర్త గోంతేనా చేయిస్తుంది. నిజమే. అయితే; అగ్నిహోత్రంవంటి తమకి అప్రియం చెయ్యడానికి నాహసించగలవా డేవ ఉదాయ?

ఒబమ్మ—అయితే తన ఉహ యేమిటి?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—నా ఉహ ఒక్కటే. పూను కంటే హంతకుణ్ణి నిమిషాలలో పట్టకోవచ్చు. కైదు చెయ్యవచ్చు. చిత్రపథ చేయించవచ్చు. బతికి ఉండగా

చర్మం ఒలిపించవచ్చు. ఉప్పుపాతర వెయ్యవచ్చు; కాని మనం, యిప్పుడే యీవ్యవహారం ప్రారంభిస్తే ఈకల్లోలా లను పురస్కరించుకుని నామంతులలో ఎవ రేనా—(అర్థోక్షి)

ఒబమ్మ—అదీ నిజమే సరి. (తటపటయిస్తూ) పట్టాభిషేకం కాస్తా అయిపోయిందంటే ప్రజలు తమకి తామే సరపుచ్చుకుంటారు. విద్రోహులకు అప్పుడు కుమ్మక్కలు చేసేవి ఉండరు. స్వస్థం కూడా ఒక శక్తికి అంకితం అయిపోతుంది; కనక అంతఃకలహాలకు అవకాశం లుండవు.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—ఇలాంటి ప్రయోజనం కింది చాలంటే మనం యిప్పుడు చాలా గంభీరంగా ఉండాలి. మనం, అసలు, కినిని గమనించడమే లేనిని ప్రజలకు తోచేట్టు నడుచుకోవాలి. సిబ్బానికి, ఎవడో కుట్రవాడు—ఏదో కారణంవల్ల ఉద్దేశం గోందినవాడు వేసిన యీ కుప్పిగుంతులకు మనం యంతగా—(అర్థోక్షి)

ఒబమ్మ—అదేమిటి పంతులుగారూ! కోటలో—అందులో అంతఃపురంలో—(అర్థోక్షి)

తిమ్మరుసయ్యంగారు—వాణ్ణి మన మెలాగా ఒత్త నివ్వము. ఇది కూడా తమకి మనవిచెయ్యాలా?

ఒబమ్మ—తమ ఉద్దేశమూ, భవిష్యత్తు గమడ గొయ్యిగా ఉన్నాయి. ఏమీ బోధకావడం లేదు.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—అలా అయితే; ముందు ఆపనే చేయిస్తాను, సెల విప్పించండి.

ఒబమ్మ—అదా మరోటా ముందు చెయ్యడం? వ్యవహారం అంతా తమమీద విడిచిపెట్టాను. మధ్య మధ్య సలహాలు మాత్రమే నేను చెబుతూ ఉంటాను. చివరి కేసి చేసినా, ఏది మానినా తమ యిష్టం. అందుకు నే నేమీ అడ్డుచెప్పడం లేదు మాభారం అంతా తమ మీదే ఉన్నది; కాని నామనస్సులో ఉన్నది చెప్పవద్దా?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—చెప్పకపోతే యెలాగ అమ్మా? నేను తమ భృత్యుణ్ణి—(అర్థోక్షి)

ఒబమ్మ—తమ రలా సెల విప్పించకూడదు.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—తమ అనుగ్రహానికి చాలా సంతోషం. అయితే నేను తమ భృత్యుణ్ణి ఇందు కేమీ సందేహం లేదు. ఇలా చెప్పుకుంటే నాకు పెరువే గాని అప్రతిష్ఠ యేమీ లేదు. పైగా, యిలా చెప్పుకుంటేనే నాకు పరువు తక్కుతుంది. చక్రవర్తికి పాదాలు ఒత్తే వాడు కూడా బాగా అదృష్టవంతు డయి ఉండాలి. అలాంటప్పుడు మంత్రిసంగతి, దండనాధుని సంగతి చెప్పడం యెందుకూ? కనక మహామంత్రి కూడా స్వతః త్రుమ కాదు. భృత్యుడు. పెద్ద భృత్యుడు. అంతే.

ఒబమ్మ—తమతో నేను వాదించగలనా? కాని తమలో తమ కేమనుకున్నా నేను తమని విషయసగర నామ్రాజ్యానికి మూలాధారంగా భావించుకుంటున్నాను. ఈచిక్కు లన్నీ తీర్చి, గరియైన ప్రభుత్వం యేర్పడ్డ దని ప్రజలు సంతోషించేలాగా—(అగ్లోక్తి)

తిమ్మరుసయ్యంగారు—నారకం ధానపోస్తాను. తమ కోరిక నెరవేరుతుంది. వీరసరసింహరాయలవారిని మించిన ప్రభువు దొరికా డని ప్రజలు సంతోషిస్తారు.

ఒబమ్మ—అబ్బాయి మొగంమీద మంచి కళ ఉన్నది. తమరు చిత్తగించారా?

తిమ్మరుసయ్యంగారు—విషయసగరప్రభువులలో ఇలాంటి జాతకుడు పుట్టలే దంటారు సిద్ధాంతిగారు.

ఒబమ్మ—అంతవాణ్ణి తమరు చెయ్యాలి. ఒబమ్మ కుర్రవాణ్ణి బాగుచేసిం దని నాకు కీర్తి రప్పించాలి తమరు.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—చిత్తం చిత్తం. వీరసరసింహ రాయలవారు ఇంటి బయట కూడా స్వతంత్రంగా వ్యవహరించారు. అప్పుడు నాశక్తి నేను తెలుసుకోడానికే అవకాశాలు లేకపోయాయి. ఇక నేను తమని ఆశ్చర్య చకితులుగా చేస్తాను.

ఒబమ్మ—తమ రంతవానూ అవుదురు. సందేహం లేదు.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—మరి, ఒకమాట వైద్య శాలకు వెళ్లి గంగుని చూసి—(అగ్లోక్తి)

ఒబమ్మ—చిత్తం చిత్తం. వాడి పాకిళ్ళు అన్నీ బాగా జ్ఞాపకంచేసుకుంటూ ఉండమని చెప్పండి గంగుతోటి.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—చిత్తం. సెలవు.

ఒబమ్మ—దయచెయ్యండి.

తిమ్మరుసయ్యంగారు—మళ్ళీ కప్పు తెల్లవా బట్టు టికి దర్శనం చేసుకుంటాను. (వెళ్ళిపోతాడు)

ఒబమ్మ—తిమ్మరుసయ్యంగారు చెప్పినది గాగానే ఉన్నది. నిజమే. ఈమాత్రానికే మనం కంగారు పడ్డట్టు తెలిస్తే ప్రజలను అదుపు ఆజ్ఞల్లో ఉంచడం కష్టం. తిమ్మ రుసయ్యంగారు ప్రతిధికు చాలింగి మరీ పేరు. కయసాని మునుముడు మంచి విశ్వాసం ఉన్నది..... హూ! హూ! తిమ్మరు సయ్యంగే పోతుందా?

—మ్యూజ్ గంగం

(నాగమ్మ గంగం. నాగమ్మ నిలమ్మ మునుని ఉంటారు. ఇద్దరికీ మధ్య కొన్నిక్రి మైన ఒక క్షణం ఉంటుంది. అక్కమమ్మ అప్పుడే కన్నులొకటి అవ జ్ఞాన నిశ్చయంకాదు)

నాగమ్మ—దయచెయ్యండి లక్ష్మమ్మగారూ! నీలం ఒక మృగాన్ని కొట్టింది.

లక్ష్మమ్మ—(నీలమ్మకేసి ప్రశంసగా చూస్తూ, కూచుంటూ) నీలమ్మ నలుచుకుంటే యింకా అడ్డా? (కై జారు చూసి) ఇంకా తడిగానే ఉన్నది.

నాగమ్మ—ఇప్పుడే పొడిచేసింది. వచ్చి నెత్తుటితో టి నాకు చూపించడానికి తెచ్చింది కై జారు.

లక్ష్మమ్మ—చాలా బి'గుంది. అయితే—(అగ్లోక్తి) నాగమ్మ—నీలం కన్నుల్లో డబ్బా విరూపాక్షుడాయడికి కన్ను పిరిగిపోనూ ఉండేవిట.

లక్ష్మమ్మ—ఆ.....మిడతగాడు!

నాగమ్మ—చివరికి మిడతే అయిపోయాడు. నాకి నెత్తుటితో నీలానికి నేను బొట్టుపెట్టాను. తమరుగూడా ఉంచండి.

లక్ష్మమ్మ—(కై జారు పుచ్చుకుంటూ) తప్పుకుండా చూ. (నీలమ్మ నుదుట బొట్టు పెడుతూ) నాకూనా! మరొక గ్రహాన్ని వదలగొట్టావు.

నాగమ్మ—ఆభుతం కథరుచెయ్యగా చాపారా యడుగారు అప్పుడే బయలుదేరి వెళ్లారుట. వారు

గుమ్మం కదలడం తోటి విమానాశ్రయం సాక్షాత్కరించి
(వేమభిక్ష—(అర్థోక్తి)

నీలమ్మ—అమ్మా చెప్పిన పట్టపట్టిక నాకు కన్నీటి
ఉడుకే తోచిపోయింది. వొట్టి శాలవలెను. ఒక్క ట్టుగానికీ
మూలుగు పిసపడి పురించుకు తెలిసింది. క్షణం ఉండి
లాగోగా చేగులు గయటికీ వచ్చాయి. అరటిగొండి
లాగి తివాసి నిండుగా పడిపోయాడు రాక్షసుడు.

లక్ష్మమ్మ—(నీలమ్మ చెక్కులు చిమురుతూ) బిడ్డ
అభాదానికి పడిపోయి పిచ్చిచేశావు. ఒక్క దెబ్బతో
కొండు కాయలపొగలవావు. (నాగమ్మకేసి చూస్తూ)
ఎందుకు? ..... దేవుడు చూడలేకపోయాడు.

నాగమ్మ—నాకర్థం అలా కాలిపోయింది. నడతేలే
నాయనా, మోడయిపోయి నీలమూ నాకడుపులో
చిచ్చు—(అర్థోక్తి)

లక్ష్మమ్మ—వద్దించదు. తమరు కిల్లిసీల్లి పట్టుకున్నా
రంకి. చేతిలో ఉన్న కార్యం జరిపేతుంది. నీలం చేసిన
పనికి సంకోషించవలసివ సమయం ఇది. (వెనుక
తోగిచూస్తూ) ఇలా రా తమ్ముడు! నీసేతలు మహా
రాశివారికి పిన్నునించుకో.

నీలమ్మ—(ఇందాకా తమరు మరొకరినాం—
(అర్థోక్తి)

లక్ష్మమ్మ—అదే చేబుతాడు మూవియ్యన్న. ఏమి
చరిగినది తమ్ముడా!

వియ్యన్న—(నాగమ్మయెడలకి వచ్చి, చేతులు జోడించు
కొని, తలవంచి) ఏలిన వారికి మరొక సంకోషవార్త
క్రిలోచనరాయలవారు వేంచేశారు.

నీలమ్మ—(ఉలిక్కిపడి) ఎక్కడికి?

వియ్యన్న—స్వర్గానికి.

(“అ” అంటూ నీలమ్మ “ఏమన్నారా?”
అంటూ నాగమ్మచకత లపుతారు. లక్ష్మమ్మ
చివవత్తుతో కల అడిస్తుంది)

నాగమ్మ—వివరాలు చెప్పండి పంతులుగారూ!

వియ్యన్న—ఏదీ పొడ్డన తిరుగుతూ నేనూ కొండా
కెడ్డిగారూ మాట్లాడుకుంటున్నాము. కుమారశ్యామ

రాయలవారు చాలాదూరం ప్రోద్బలపరిచారనిచెబుతూ,
కెడ్డిగారు, అన్నపూర్ణ వలసవారి సేవకు అంగీకరించారు.
సరిగా యి సమయంలో క్రిలోచనరాయలవారు అక్క-
డికి వచ్చారు.

నాగమ్మ—అతగాడు మీ మాటలు విసలేదుకదా?

లక్ష్మమ్మ—మింటి మాత్రం ఇంకేమి భయమూ
మహానా!

నాగమ్మ—అవునవును. ఏమి చరిగిందో నాయనా!

వియ్యన్న—గావడం తడవుగా నన్ను చూసి “మవ్వు
కుట్రలు చేస్తున్నావుట. మహావీర్యుని నిండిస్తూ”
అంటూ పట్టు కొరకాడు. ఇది నాకు వొట్టి శాలవలెను.
ఒక్కటి వేళు. కొట్టుకున్నావు లాగి నాడీ తలకాయ
కింది పడిపోయింది.

నీలమ్మ—భోలే పని చేశారు.

నాగమ్మ—అభాతం కొంకి చెయ్యగూడూ పడి
పోయిందన్నమాటనా?

లక్ష్మమ్మ—ఇంకా అడుగుతున్నారా?

నీలమ్మ—(అవేశంతో) చాలాదు, చాలదు. ఆ పురు-
గుని కూడా చలిపేసి—(అర్థోక్తి)

నాగమ్మ—(నీలమ్మ గొడ్డం పట్టుకుని) చెప్పిరియ్య
తల్లీ! (లక్ష్మమ్మకేసి చూస్తూ) నువ్వు చతుష్టయంలో
యిక వాక్క సాంబళివరాయ పన్నాడు. (వియ్యన్న
కేసి చూస్తూ) అంతేనా?

వియ్యన్న—చిత్తం, చిత్తం. వా గొక్కరే ఉన్నారు.

క్రిలోచనరాయలవారికి తమకే గల అంతఃకలహం కార-
ణంగా యిప్పటిదాకా వారు కొంచెం తీవ్రించుకు తిరుగు-
తున్నారు. విమానాశ్రయరాయలవారు కూడా లేరు కనక-
యిక వారు దీక్షిపడతారు.

నాగమ్మ—వార్తల్లోకం మీ ఘటకుడు. ఒకపట్టాన
యింగడు.

వియ్యన్న—నిజమే. కాని విడిచిపెడతామా?

లక్ష్మమ్మ—మహాదేవరాయలవారు కూడా మన
పక్షం అయినట్టు వారి మూడో భార్య కభరు చేశారు.

వీరస్సనాయకుడు—(వియ్యన్న కేసి చూస్తూ) ఏమన్నాడు తమ్ముడూ?

వియ్యన్న—రుక్మమ్మగారి సగిరు లూటీ చెయ్యా లని ఉంటే తలుపులు తెరిపించి ఉంచుతా సన్నాడు వీరప్ప.

నాగమ్మ—(సంగతి బోధపడనట్టు లక్ష్మమ్మకేసి చూస్తుంది)

లక్ష్మమ్మ—తన గుర్రపు పజ్జతో వీరస్సనాయకుణ్ణి రుక్మమ్మగారి సగిరికి కావలా వేశారు లక్కడే మహా మల్లీ!

నీలమ్మ—(గభవని లేచి) అయితే ఆచురుగుని కూడా సలిపివేసినాను. ఏమండీ అత్తయ్యా?

నాగమ్మ—(ఆమె చెయ్యి పట్టుకుని కూచోపెడుతూ) తొందరపడకమ్మా! (వియ్యన్న కేసి చూస్తూ) ఇంకేమిటి నాయనా?

వియ్యన్న—ఓబమ్మగారు మనమడుగారిని తమ సగిలో ఉంచుకున్నారు.

నాగమ్మ—(నీలమ్మకేసి చూస్తుంది)

నీలమ్మ—రాకాసిపినుగా!

లక్ష్మమ్మ—ఇప్పటికీ జరిగిందంతా బాగానే సరిగింది. అచ్యుతరాయలవారికి రాజ్యాశ గౌరవమరించుతూ ఉన్నదిట. కాని ధైర్యం చాలదు. గంగుని పొడిచిన వాంతుకుడికోసం (నీలమ్మకేసి చూస్తూ) వీరమల్లన్న పూసుకున్నాడుట.

నీలమ్మ—(సప్రభా) వాడప్పుడే మాయ మయి పోయాడు. ఇక దేవుడి కేనా దొరకడు.

నాగమ్మ—మీరు చూడలేదు కాని ఆవేళి అచ్చంగా మొగసిల్లా ఉయిపోయింది నుమండీ నీలం.

లక్ష్మమ్మ—(తలపంకిస్తూ) చీమశలకాయంత దాటి పోయింది.....అయితే, తమరు విన్నారో లేదో గాని ఆపోటులో ఆసిల్లాడి కుడిచేతి తర్జని యెగిరిపోయిందిట—(అగ్లోక్తి)

౨౧

నీలమ్మ—(ఎగిరిపడుతూ) ఏమిటి? సెబానీ! బతికి ఉండినా వాడిక జీవచ్ఛవమే. అమ్మయ్యా! రామయ్య తండ్రి! మహా బాగా జరిగింది, ఏమండీ అత్తయ్యా?

నాగమ్మ—బాగుంది నాకూనా! (లక్ష్మమ్మకేసి తిరిగి) ఇంకేమిటి లక్ష్మమ్మగారూ?

లక్ష్మమ్మ—ఇప్పటికీ కంటే. మధ్యాహ్నం మల్లీ దర్శనం చేసుకుంటాము.

నాగమ్మ—చిత్తం.

(అంతా లేస్తారు. వియ్యన్న మందు బయటదేతాడు)

సదోరంగం

(ఓమ్మవస్తుంది. ఓమ్మ ఒకపటమీద కూచుని ఉంటుంది. ఎరట ఒకదానీ మంచుని ఉంటుంది)

ఓబమ్మ—తిమ్మరుసయ్యంగా లేరే?

దాసి—వానికి నామాలులు విసిపడలేదు. వారు ప్రళయకాలగుద్రులై ఉన్నారు.

ఓబమ్మ—ఏమీ?

దాసి—పట్టి వొడ్డున, ఒక యోగి, చెయ్యిపట్టుకుని గుడ్డికృష్ణరాయలవారిని సడిపించు—(అగ్లోక్తి)

ఓబమ్మ—ఏమిటి?

దాసి—ఈసంగతి తెలిసి, తిమ్మరుసయ్యంగారు, మండిపడి, వారిని పట్టి బంధించవలసిందని గుర్రపుపొ జచ్చి జగ్గారాయడుగారిని తరిమారు. “మీరు తప్పించుకు తిరగడం యేమీ బాగా లే” దని సాంబశివరాయల వారిని మండిల్లిస్తూన్నారు కూడానూ వారు.

ఓబమ్మ—అది నులచివని.....ఈయోగులకు వైద్యం కూడా తెలిసిఉంటుంది. మల్లీ మొదటికి వస్తుందో యేమిటో?

దాసి—పెంకితనం చేస్తే యిద్దర్నీ సరికివెయ్యవలసిందని మహామంత్రి సెలవిచ్చారు. ఇదివరకీ మాల యేమయినా కృష్ణరాయలవారికి చావు తప్పదు.

ఓబమ్మ—దొరికాలి కదా?

దాసి—ఒకవేళ జగ్గారాయడుగారు ద్రోహం చేస్తా రేమో అని శంకించి, మహామంత్రి, వారికి తెలవకుండా

వెళ్లి, ఆచోక్షీ తీస్తూ ఉండవలసిన దనీ, అనుమానం కలిగితే ముందు జగ్గారాయలవారిని బంధించవలసిన దనీ సాంఘికరాయలవారికి ఆజ్ఞాపించారు.

ఓబమ్మ—జగ్గారాయడే ద్రోహం చేస్తాడా?

దాసి—ఎవరు చెప్పగలరు అమ్మా? కృష్ణరాయల వారికి ఒకటిరెండు యుద్ధాలలో జగ్గారాయలవారు అనుచరులుగా ఉండి పనిచేసినవారుట. అందువల్ల మహామంత్రి, వానిని సమ్మతేకుండా ఉన్నారట. అయినా తమకి వామీద ఎక్కువ నమ్మకం ఉండడంవల్ల—(అథోక్షి)

ఓబమ్మ—జగ్గారాయడిమీద నా కెప్పుడూ ఎలాంటి అనుమానమూ కలగలేదునుమా!

దాసి—విరూపాక్షరాయలవారిని, త్రిలోచనరాయల వానిని తమ రలాగే సమూహం. ఇప్పుడు వారి జాడే లేకుండా ఉన్నది.

ఓబమ్మ—తిమ్మరుసయ్యంగారి కేమీనా తెలిసిందేమో?

దాసి—విరూపాక్షరాయలవారి జాగీరులో సైనికులు సన్నాహంలో ఉన్నారుట.

ఓబమ్మ—ఏమిటి?

దాసి—త్రిలోచనరాయలవారి దంపని నిరాయుధంగా చెయ్యాలని మహామంత్రి ఆలోచిస్తున్నారు.

ఓబమ్మ—కల్లోలాలు పెరిగే లాగున్నాయి. నెల్లి తిమ్మరుసయ్యంగారిని నుంచున్న పాలంగా తీసుకురా.

దాసి—చిత్తం అమ్మా!

పడకొండో రంగం

(కుంగభద్ర ఒడ్డున, ఆచ్యుతరాయడు, ఒక రాశిపలక మీద కూచుని ఉంటాడు. ఎడమ వియ్యన్న నుంచుని ఉంటాడు.)

ఆచ్యుతరాయడు—సెల వివ్వండి.

వియ్యన్న—తమకు సందేహం యెందుకు కలిగిందో నాకు బోధపడకుండా ఉన్నది.

ఆచ్యుతరాయడు—వివరంగా చెబుతాను వినండి. పెద్దిన్నయ్యగారు ప్రభువు కనక తిమ్మరుసయ్యంగారు భక్తిప్రవత్తులతోటే వారి యెడట మసిలేవారు. చిన్నన్నయ్యగారిని, సన్నా వారు, శిష్యులుగా భావించే వారు. మాయిద్దరిలో చిన్నన్నయ్యగా రంటే వారికి ప్రీతి యెక్కువ.

వియ్యన్న—వారిప్పుడు లేరు కాదూ?

ఆచ్యుతరాయడు—కనక, నిజానికి, తిమ్మరుసయ్యంగారు, చిన్నన్నయ్యగారిమీది వాత్సల్యం కూడా నా మీది కేంద్రీకరించాలి. ఇది ధర్మం. కాని అలాంటి దేమీ కనపడదు.

వియ్యన్న—ప్రస్తుతకల్లోలా లడిగేదాకా—(అథోక్షి)

ఆచ్యుతరాయడు—వారు, బుల్లిబాబుకే పట్టాభిషేకం చెయ్యాలని నిశ్చయించుకోవడం గొప్పదా?

వియ్యన్న—కారణం తమకి తెలిసి ఉండాలి.

ఆచ్యుతరాయడు—మహారాజు కొడుకనీ. ఇది అందరికీ తెలిసిందే; కాని చెట్టంతవాణ్ణి నేనుండగా—(అథోక్షి)

వియ్యన్న—అది నిజమే. తమరు ఓబమ్మాదేవిగారి అనుగ్రహం సంపాదించి ఉండవలసినది.

ఆచ్యుతరాయడు—అనుగ్రహమా! వారు నన్ను మాత్రం కడితేర్చ రని యెలాగా నమ్మడం?

వియ్యన్న—పాపం శాంతించుగాక. పాపం శాంతించుగాక..... నేను మనసిచ్చి అడుగుతున్నాను. తమకు సంగతి అంతా తెలిసి ఉంటుంది. కృష్ణరాయల వారి కళ్లు క్షించడంలో ఓబమ్మాదేవిగారి సలహా యెంత మాత్రమూ లేదని నానమ్మకం. నాగమ్మాదేవిగారి అనుమానం నిరాధారం అని కూడా నాకు గట్టి నమ్మకం ఉన్నది. తమ కేమంటారూ?

ఆచ్యుతరాయడు—అసలీ సంగల్పం పెద్దదొడ్డమ్మగారికే కలిగిందంటాను నేను.

వియ్యన్న—అయితే; తమరుగూడా అసహాయశూరులేకదా, తమవిషయంలో వారి కలాంటి సంగల్పం యెందుకు కలగలేదు?

అచ్యుతరాయడు—ఆనకల్పం పెద్దన్నయ్యగారికి మట్టకే కలిగిఉంటే వారుమాత్రం నన్నెందుకు విడిచి పెట్టారూ?

వియ్యన్న—కనక యీ ఊహలు మనస్సును మరింత గజబిజపరుస్తాయి. ఏమి జరుగుతుందో చూస్తూ ఉండడం నాసలహా.

అచ్యుతరాయడు—విజయనగర సామ్రాజ్యం మాతం డిగారి స్వార్థిత్వం. వారితరవాత అంతటివాడను నేనుండగా నాకు ముందుతరం—పనిసాపకు పట్టాభిషేకం—(అర్థోక్తి)

వియ్యన్న—ఓబమ్మాదేవిగారు పెత్తనం అంతా తమమీదే ఉంచుతా రేమో?

అచ్యుతరాయడు—అలాంటి మాటలు చెప్పకండి. పెద్దదొడ్డమ్మగారికే స్వయంగా రాజ్యశ ఉన్నది. బాలుణ్ణి చూపిస్తూ వాగే సర్వమూ స్వాధీనపరుచుకుంటారు.....ఇక మన సిచ్చి మాట్లాడతాను. తాము నాకొక ఉపకారం చేసిపెట్టాలి.

వియ్యన్న—సెల విప్పించండి.

అచ్యుతరాయడు—సైన్యం అంతా యిప్పుడు అప్పన్న గారి స్వాధీనంలో ఉన్నది. వారి యెడటపడి నాకోరిక విస్తవిచుకోడానికి నేను సాహసించలేకుండా ఉన్నాను. తమకూ హరికీ దేహాలు మాత్రమే వేరు. వారికి నామీద అన్యగ్రహం కలిగేటట్టు తాము రాయబారం చెయ్యాలి. (వియ్యన్నచేతులు పట్టుకుని) తమ సెలవు ప్రకారం సదుచుకుంటాను. సింహాసనం నాకు స్వాధీనం చేయించండి. తరవాత తమ యివ్వం.

వియ్యన్న—తమకు నాయెడల కలిగిన విశ్వాసానికి ఆశ్చర్యం కలుగుతోంది. తమ ఆజ్ఞ నిర్వర్తిస్తాను.

అచ్యుతరాయడు—శుభవార్త కోసం యెదురుచూస్తూ ఉంటాను.

వియ్యన్న—అయితే, ఒకటి ఉన్నది. నేను లేదు, ఎల్లుండి పట్టాభిషేకముచూస్తాం. ఏమి జరిగినా ఆ సమయంలో ఒరగాలి. అంతవరకూ ఊపిరి కూడా పైకి విడిచి పెట్టగూడదు. తమ ప్రయత్నంలో తాముండండి.

అచ్యుతరాయడు—చిత్తం. జగ్గారాయలవారు నాకు ఆధారంగా ఉన్నారు. అసలు నాకే సంకల్పం కలిగించిన వాడే నాకు. నారి దండంతా నాకోసం ప్రాణాలకు తెగించి ఉన్నది.

వియ్యన్న—విజయనగరంలో ఉన్న పడవాళ్లలో జగ్గారాయలవారిని చెనకగలవారు మరి లేరు. తమకు మంచి బల మైన ఆసరా దొరకేసింది.

అచ్యుతరాయడు—తమఆసరా అంతకంటే గొప్పదీ. వియ్యన్న—బొట్టకూటిగాణ్ణి నేను. నేనొక తెక్కా? మరి తమరు దయచెయ్యండి. మనం ఏకాంతంగా ఏదో మాట్లాడుకున్నా మని ఇతర్లకు తెలవడం శ్రేయస్కరం కాదు.

అచ్యుతరాయడు—అవునవును. మరి సెలవు. అయితే, నాకు కథ లెలా జేలుస్తుంది?

వియ్యన్న—నేను చేస్తా కాదూ?

అచ్యుతరాయడు—సెలవు. (నెల్లిపోతాడు)

వియ్యన్న—“యాచకో యాచకో శృత్రుః”..... నాగమ్మాదేవిగారి ప్రయత్నాల కిది మంచి సహకారి. (నెల్లిపోతాడు) సకేషం

ద్రావది

“చలం”

(కొరవసభ. ద్రావది ముందూ, వెనక దుశ్శాసనుడూ ప్రవేశించారు)

దుశ్శాసనుడు—పాంచాలీ! ఎదీ నావంక చూడు.

ద్రావది—ఎవరు రా నువ్వు?

కర్ణుడు—సరిగా మాట్లాడు. నీవు మా దాసివి.

ద్రావది—దాసినా? దాసీవుత్రుడి కూడా దాసులు కావలసి వచ్చారా? నేను దాసి నెల్లా ఐనాను? ద్రావది! దాసి! సభని ప్రశ్నిస్తున్నాను. ఇది న్యాయమా?

(చుట్టూ చూసింది. అందరూ తలలు తిప్పి నీచానరు)

కర్ణుడు—దుశ్శాసనా! దీని పొగ రణచలేవా? ప్రభువుమొదట నదురుతోందీ కాసి.

దుశ్శాసనము—చావడి! ఏదీ నీవు? ఇప్పుడు చెయ్యి పోలి!

చావడి—నవ్వినాడు కాదు. ఇంకా వుంచు కాలం. మాయమౌతుందో ఆఖరు కాదు కాలం.

దుశ్శాసనము—నీదాసీత్యంతో ఆఖరు.

చావడి—మరణంతో. అంతమాత్రం తెలిదా?

దుశ్శాసనము—మరణమా! ఎవరు నన్ను జయించారు? ఆఖరినలే?

కర్ణుడు—ఇంతటి పొరుషవంతురాలివి, ఈప్రభువుకే తగుదువు.

చావడి—ఒక్కరినే యేమీ? నూర్గుని పరిణయ మూడుతారు. అంత్యరౌద్రకాలిరూపధారిణి నై భీకర యుద్ధభూమిలో యీకారవాస్వయా స్నంతా రక్తారుణ వాస్తాంతో ఆలింగనం చేసుకుంటాను. తొంద కోమీ?

దుశ్శాసనము—అంతటిదానివే అవుదువు. ముందు యిట్లా నాతోడమీద కూచుని ఆలింగనం చేసుకో.

భీముడు—నేను సహించను. అతోడల్నే నేను విరగ గొట్టి—

ధర్మరాజు—భీమా! శాంతించు.

భీముడు—నీవు కపటగాదంలో భార్యను వోడిడం కన్న అధర్మం చేదు. నీకు జూదంలో చేతగాని రక్షణను నేను నాబాహుబలంవల్ల పునరుద్ధిస్తాను. ఆమె చూపు లోని నిండును నేను భరించలేను. ఏదుగురము శిలలనలె ఇట్లా కూర్చుని, యీమెను, మన రక్షణను సమ్మి మనసు పరిణయ మైన సత్తీని—

అర్జునుడు—భీమా! ధర్మరాజు ధర్మము తప్పతాడా? ఇది విధిచర్య. శాంతించు.

చావడి—దేసినసప్తార్థించడానికి భయమో అదంతా విధిచర్య. శాంతమా? భార్యను జుట్టువట్టుకు యీడుస్తా వుంటే సహించే శాంతం, అది శాంతమా, మృత్యువా?

ధర్మరూపాన విజృంభించిన భీరుత్వమా? యీవాండవ మహావీరుల్ని అనుకరించబోయ్యో యీదేశస్తులకు, యీ ధర్మపరులకు ఎంతకాలం రాజ్యం నిలుస్తుంది? స్వతం త్రాన్నీ అమ్ముకునే ధర్మం. భార్యల శీలాన్ని యితరులు దాష్టన్యం చేస్తున్నా, మాయ అనీ, విధిచర్య మనీ సమ్మి శాంతం, శాంతం అనే యీధర్మశిలలను రక్తం మంచువలె గడ్డకట్టిన యీవేదాంతవేత్తలను యెన్నాళ్లు ఆశ్రయించబోతుంది శౌర్యం? ధర్మంతో కట్టా చెవులూ మూతలు పడ్డాయా? స్త్రీ ఆర్తనాదం వినే శక్తిని, అబలని రక్షించుకునే పురుషత్వాన్ని నాశనంచేసే యీధర్మం వినుతి కెక్కడోంది యీ దేశంలో. పురుషులకూ పురుషులకూ ధర్మవిచక్ష చేయమంటే ప్రతివారూ ధర్మవేత్తలే, స్త్రీకి న్యాయం చెయ్యమని అడిగేటప్పటికి ఒక్కరికీ దయరాదు. నేను దానినా? నన్నోడడం ధర్మమా? ఈనీచుడు సన్నిట్లా బలాత్కరించడం న్యాయమా? ఇంతమంది పురుష పశువులు నన్ను అవమానించడం భారత సాంప్రదాయమా? ఆర్యమతవిన్నామా?

భీష్ముడు—దానికి యుద్ధిష్టుడే ప్రత్యుత్తరమివ్వాలి.

ధర్మరాజు—స్త్రీ సభను గర్హించి ధిక్కరించడం ఆర్యసమ్మతం కాదు.

చావడి—ఈసభ రక్షించకపోతే నన్నవరు రక్షిస్తారు?

ధర్మరాజు—స్త్రీ తేమం ఆమె భర్తలది.

చావడి—నాకు భర్త లేరీ? వుంటే యీగతి యెందుకు కలుగుతుంది?

కర్ణుడు—దుశ్శాసనా! ఎద. దాని వస్త్రాలను తీసి వెయ్యి.

చావడి—ఎవరూ యీదార్జన్య మాపరా? మీ ముందు నన్ను వివశ్రుతు చేస్తే నాకా సిగ్గు మీకా? నాసగ్నత్వం పీక్షిస్తే మీగుడ్లు పేలవా?

వికర్ణుడు—భీ! కర్ణా! ఏమి కోర్కె! ఈవీరు లందరూ స్వయంవరంలో యీమెకై యత్నించి పరాజితులైనారు.

కాని ఆమె దీ ప్తిని మరవలేక సమయము దొరికింది కదా అని యీవింధగా మమత తీర్పుకుంటున్నారు. కర్ణా! నీ ద్వేష మంతా ప్రచ్ఛన్న మోహబలం.

కర్ణా!—నోరు ముయ్యి. దుశ్శాసనా! సంకోచిస్తా వేమీ?

ద్రౌపది—రక్షించరా? పాండవులారా! పలకగా మీరు? మిమ్మల్ని కట్టివేసేది ధర్మం కాదు. మీజ్ఞాతుల మీది ప్రేమ. మీరందరూ పురుషజాతి. బంధువులు. వేరుదాన్ని నేను. నాకై మీరు పోధపడతారా? ఒక్క స్త్రీకోసం! ధర్మమా? ధర్మంలో జుగుప్సారా మీరు? మీకు జయం కలిగే ముందు ఎంత అధర్మానికి హాడి గట్టవలసివాస్తుందో? ధర్మం జుగుప్సందా? అది కృత యుగంలో. మీజ్ఞాదం ధర్మమా? మీభార్యని కాపాడడం మాత్రం అధర్మమా? ఛీ! ఈ దేశంలో స్త్రీరోదనం యెప్పుడూ అరణ్యరోదనమే. స్త్రీలను అమ్మి, అరణ్యాలకు తరిమి, చితిలో వేల్చి, జూదంలో హాడి, సభలో వివశ్రులను చేసే యీభారతసంతతి గతి యేం కాబోతోంది? మాస్వతంత్రా స్పిట్టా నాశనం చేసి చేసి, మా మానా స్పిట్టా చంపిచంపి, మమ్మల్ని బాని

సలుగా వ్రపయోగించి వ్రపయోగించి, మాబతుకు నీచం చేసి, నీచం చేసి. మాస్వతంత్రం, దైర్యం, అభిమానం, మనోదారుధ్యం, షికి, చించి, జడుల్ని కళేబరాల్ని చేసి, మీవిరోధాలకూ యీర్ష్యలకూ, వ్రతాలకూ, స్వార్థాలకూ మమ్మల్ని బలిగా తీసుకుని, వ్రపయోగించుకుని, యెన్నాళ్లు జాగుపడవోతారు? మా కెటువంటి సంతతి పుడుతుంది యీబానిసలకు? మాపుత్రపుత్రులు మా సిద్ధు తలుచుకుని అవమాన పడరా? వాళ్ల భార్యల్ని యింతకన్నా నీచంగా చూడరా? ఈసభలో యీడవబడి, వ్రతహీనను చేసిన సన్ను, పురుషులు మీరు తిరిగి అంగీకరిస్తారా? నాపిల్లలు నాకే గౌరవాన్ని యిస్తారు, విశ్రాంతి?

దుశ్శాసనుడు—రావే, దాసి!

ద్రౌపది—నువ్వు పురుషుడివే అయితే నాచేతి కోరియుధ మియ్యలేవా?

దుశ్శాసనుడు—దాసి! ఆయుధ మేమిటి?

ద్రౌపది—నా కెవరు విక్కు-? క్విస్టా! ఆపద్భాంధవా!

తెర

కొలను పాక క్షేత్రము

శేషాద్రిరమణకవులు

నివాసుర్యావృత్తములోని యాంధ్రదేశము నీమధ్య కాకతీయమ సంకేత నామముతో కృతహరించిరి. ఇతములను మావ్యాసములలో కాకతీయసీమ యని వ్యవహరింతుము. కాకతీయసీమలో గల ప్రసిద్ధ క్షేత్రములలో కొలనుపాక ప్రత్యేకగణనీయ మగు పవిత్రక్షేత్ర రాజము. ఇచ్చటి నేల యంత సారవంత మైనది గాకున్న నంతర్యా హినులు గలవు. వీని సాయమున దీయఁడిన కాలవలు పంటచేలకు వలసినంత జలము నొసంగుచుండును. ఎలఁ జూచినను శివలింగములు వీరవిగ్రహములు, శైవవిగ్రహఖండములు, శిధిలవిగ్రహముల యునికి జలపు పాటిదిబ్బలు గ్రామము చుట్టును గలవు. శైవల కల్పిమానదైత మగు ఋషభదేవుని పవిత్రమార్తి రెండవ శతాబ్దము నకు ముంది ఆంధ్రు లిచటఁ బ్రతిష్ఠించి శైవధర్మముల వాంఛలలో, బూర్వులు వివిధా వ్యాప్తి నొందించిరి. వీరవైవాచాన్యలలో నొక రగు లేణుకొచ్చాన్యలవారీయూర జన్మించిరి. ఆహ్లాదకరైవభాతులకుఁ బ్రత్యేకప్రత్యేకములుగా నుత్తములు పైత మిందుఁ గలవు.

ఈవ్యాప్తి కాకతీయుల కాలమున జరిగియుండవోవు. సోమనాథాలయము మిగులఁ బురాతనమైన దిందుఁ గలదు. పశ్చిమచాళుక్య కుటుంబసంబంధు లగు నొక కాళువారికి కొలనుపాక రాజధానిగ నున్న కాలమున సోమనాథుఁడు వారి కుపాస్థుడైవత్తము. ఇట్లఁ గల చార్మిత్రకవిశేషములు పేర్కొనకముందు ఇచ్చటి శైవమతప్రళాప్తిని గూర్చి కొంత తెలిపినవో ప్రాచీనకాలమునందీ కొలనుపాక వివిధమతముల కునిపట్టె యెటుల లక్ష్మణునికి వచ్చి క్రమముగ నెటుల ధీరాదగ్గు వచ్చెనో తెలిపికొనవచ్చును. కొలనుపాక లేజవాడనుండి మైదానగాభాను పోవు రైలుమార్గమునఁ గల ఆలేరుష్టిపననకు వాలుగు మైళ్ల దూరమునఁ గలను. శోధపయ వాలుగు మైళ్లు ప్రయాణము చేయుకతీ నుభయపార్శ్వములందును వీరవిగ్రహములు ఆలయశిథిలములు క్రియ్యూట్లతో బాటు పంటకాలుగు గోచరించును. కొంచెము ఎఱువుదాలుగల యిచ్చటి మట్టి యొక కాలమున వాంధ్రవీరుల రక్తముతోఁ దడిసిన దని తోచును. పవిత్రస్థల

మగు నీగ్రామమునకుఁ జాట్టును విడువ్రోసులవఱకును బారిరక్షచిహ్ను
ములు గోచరించుటచే నది యొక కాలమున మహానగర మని
తోచును. ఇచటఁ గల యత్యంతప్రాచీన మగు శైవాలయవరి
త్రము ప్రత్యేకము నివేదింతుము.

కొలనుపాకలో నొక కిధిలైవాలయము గలదు. మాలిపోవ
నన్ను యాదేవాలయప్రశస్తి వాదాత్మక అంధ్రులు మఱచిపోయిరి.
ఉత్తరహిందూస్థానవాసు లగు శైవులు తమ మతగ్రంథములలో
కొట్టిపాక కుల్పానికి కొలనుపాక యను వ్యవహారవాచములు గల
కుల్పావశమహాత్మ్య మెక్కు-కగాఁ బ్రశంసించఁ.డుటచే తెలుఁగుదేశ
మునందలి యుండ నోపు నని గ్రహించి విశేషప్రయాసముతో
నీశ్వేత్రమును గుర్తించి శీర్షశైవాలయమును మహావిలాసముగ రామ
జీయకముగాఁ బెంపొందించి కిళలవిగ్రహముల నిక్షేపణచి నూతన
పర్వతో దేవాలయమును నిర్మించిరి. అలయము చుట్టును గొప్ప
ప్రాకారము ముఖ్యులమున కందు ముగ్గురాలు ప్రధానద్వారములు నుం
నొక మేను నిర్మించుటచే దైవీక అలయము రాజభవనమువలె గోచ
రించును. ప్రాకారకుడ్యము ననువరించి లోనను పైటలు యాత్రకు
లకు వసగొనఁజూచు నిర్మింపఁ జేసె. అలయములో ఉద్యాన
వనము కొకానానములూ పూర్వాలయవల్పుకలములు అనాటి కిల్ప
పరిణామమును తెలుపుట కిందఁగు బొందుపఱుపఁ జేయున్నవి.
అలయమున కేనురుగ గొప్ప యుద్యానము గలదు. ఇందు రెండు
దిగుడువాల్చులు భూమిలో నందందు లభించిన విగ్రహములు కల
వృక్షములు జలయంత్రము చెఱకుపై నరమణియునుగ గోచరించును.
గ్రామమునకు గొంత దూరముగ నిగ్గులవాయువులు నీచ విజనస్థల
మందున్న యాయాలయము చూచుట కొక యాశ్రమమువలె నుం
డును. అలయపాలకులు మిగుల మర్యాద గలవారు. మిగుల సుహృ
ద్భావముతో నచటి విశేషములు జరిత్రాంతములు విగ్రహముల
యుదంతము చెలిపి యాత్రకులకుఁ జెఱుపానకముతో నాభ్య
మొసంగుదురు. వీరి యాదరణము ప్రశంసాపాత్ర మైనది.

“జనప్రభాసూరి విక్రమాగృ-శకము ౧౮ సంవత్స శ్వేతాంబర
శైవాచార్యుఁడు. ఈయన తీర్థకల్ప మను గ్రంథమును రచించి
యందు కొలనుపాకలోని శైవవిగ్రహమును మిగులఁ బ్రశంసించెను.
అందలి సారాంశ మిది. మనకలకలతో అరవద్భావసన్నితముగ
ఋషభదేవవిగ్రహము భరతుఁడు అయోధ్యలో ప్రతిష్ఠింప దానిని
జూచి విద్యాధరులు తమ లోకిమునకుఁ గొంపొయిరి. వారినండి
దేవేంద్రుఁడు. దీని పూజించుమగడ రావూఁ డింద్రుని జయించి
లంకలోఁ జేర్చి మందోదరి యావిగ్రహమును శ్రద్ధాభక్తులతోఁ
బూజించుచు రావూమరణసంతరి మామె యామరకలవిగ్రహమును
సముద్రములోఁ బోజితేసెను. తరువాత కిశోరనగరమున మహా
మూరి వ్యాధి తలసూప. ఆరాజ్యము పాలించు శంకరుఁ డను రాజు
విచారపడుచుండఁ గలలోఁ ద్యాజతీదేవి దర్శన మొసంగి
“భక్తుఁడా! సముద్రాంతర్గతమై దేవప్రాజ కొందు పూర్వోక్తమర
కతఋషభదేవవిగ్రహమును నీరాజ్యమునందుఁ జేర్చుకొని పూజించి

నవో వ్యాధిబాధలు తొలగును. వెనుకకుఁ శాడక విగ్రహమును
గొనిరావలయు” నని చెప్పెను. శంకరరాజు అట్లు జేసి వెనుక
బాడక వచ్చుచుండ ఋషభదేవవిగ్రహము పైతము వెనుక మహా
వ్యసితో వచ్చుచుండెను. కొంత దూరము వచ్చిన పిదప వెనుకకుఁ
బాడఁగ విగ్రహ మునుటనే యాగిపోయెను. ఇట్లుగ నల మగు
కొలనుపాకయందు నీవిగ్రహమునకు శంకరరాజు గొప్ప దేవాలయము
గట్టించెను.”

ఈకథలోఁ బేర్కొనబడిన శంకరరాజు బుద్ధరాజు కుమారుఁడు
కాలమిర్యుల తెగలోనివాఁడు. కాలము విక్రమశక ౬౪౦ అగును.
పైకథ వ్రాసిన జనప్రభాసూరియు శంకరరాజున కీదలివాఁడైతనివల
యును. పైకథ గల తీర్థకల్ప మను గ్రంథము పునహాగ్రంథనిలయ
మున అముద్రితనీతిలో నున్నది. పురాణకాలమునందే ప్రశస్తి గల
ఈఋషభదేవుని విగ్రహము గల కొలనుపాక కొజకు మతాభిమాను
లగు శైవుల సేవకేతనక కనుగొనిరి. వారి మతగ్రంథములలో వివ
రింపఁ జేయుట సుక్ష్మాతో జెప్ప నీ సముద్రములోఁ బాకాల
ముందుటచే వన్నె తొలంగియుం జేపు. డను ఋషభదేవవిగ్రహ
మును గుర్తించి పోకిరిసి లక్ష్మలకొలఁది చెప్పించి దేవాలయము
కట్టించుటచే హిందూదేశమునందలి శైవాల కిందఁజును కొలను
పాక దివ్యతీర్థము గా మోతినది.

జనప్రభాసూరి గాక సంస్కృతమాగధభాషాక వియు శ్వేతాం
బరశైవులఁడును నేమిచ్చిదమహాకవియు కొలనుపాక ఋషభదేవుని
గూర్చి యొక గాథ వ్రాసియున్నాఁడు. ఈయన విక్రమశకము పదు
నాలుగవ శతాబ్దిలో నున్న సహాగ్రంథకర్త. ప్రవరత్నాకర మను
గ్రంథమున యతఃపర్య లగు శ్రీయుత నేమిచ్చంద్రశైవ లను నొక
యాధునిక విద్వాంసులు కొన్ని కథలు వ్రాసిరి గాని యవి విశ్వస
నీయులు కావనియు దంతకథ లనియు శైవుల తలంపు.

కొలనుపాకలోని శైవవిగ్రహము లన్నియు నిగంపరములగ
తేవు. అచటి శాసనములందు శ్వేతాంబరశైవతేత్ర మనియు గలదు.
శ్వేతాంబరశైవతేత్రత కొలనుపాకఋషభదేవుని ప్రశంసించిరి. భర
తుని కాలమున మనకలకలతో నిర్మింపఁ జేసిన ఋషభేశ్వరవిగ్ర
హము విద్యాధరులు ఇంద్రుఁడు మందోదరి పూజించిన పిదపఁ
సముద్రములోఁ జిరకాల ముందుటచే మరకతలాలివిగ్రహము సహజ
కాంతి కోల్పోయి పైలకుత్రమవంటి పచ్చని కిలగ మారనట్లు జన
ప్రభాసూరి చెప్పినాఁడు. శైవమతవివాదమునకుఁ బూనుకొన్న
వైదికమతమువారు గర్భితాత్మకము మనోహరదీక్షి శాలిరతును నగు
నీఋషభేశ్వరవిగ్రహమును మిగుల్పుటవలన ననే కొలనుపాకకుఁ
జరిత్రసంబంధ మగు వ్యాధి దస్కటయు అంధ్రతేత్రము యావద్భా
రతవర్షమునకు ఏకైకశైవతేత్రముగఁ బ్రఖ్యాతి గాంచుటయుఁ దట
నించినది. పురాణకథలను విశ్వసింపనివో విక్రమార్క-శకము ౬౪౦
లో కొలనుపాకయందు కాలమిర్యరాజున శంకరవర్మ ఋషభేశ్వర
మును గట్టించి మనోహరశిల్పములతో నింపఁ బ్రఖ్యాతికొందించు
టయు వైదికశైవసమీరశైవమతసంఘటనముల కొద్ది యది వాదా

పుగ పడునెడన క్రీస్తుశతాబ్దమువలన బూజాపురస్కారపాత్రముగ నుంటయు సైనికానికదృష్టితో శాసనాధిపత్యమున నిరూపింపఁ దగిన యంశము. కొలనపాక జై నాలయమున గల ఋషభేశ్వరుని విగ్రహము దాదాపుగ అలడుగుల యెత్తు గలిగి కూర్చున్నటుల నున్నది. విగ్రహము బహు సుందర మైనది. అక్కడ యమరావతి, నాగాననగిరి రామరెడ్డివల్ల భాద్రకల్పముల కళావిన్యాసముతో నలరి జీవశల నుట్టిపడలేయుచు బ్రాచీనాగ్రశిల్పుల గౌరవ ప్రత్యేకం కాదర్పప్రాయముగా నున్నది. కై నవిగ్రహముదాయము కాకతీయజీవులలో విరివిగా గమనించుచున్నది. ఆంధ్రులలో నిరికి నజై నులు మిగిలియే యున్నాడు. పూజాపురస్కారముల యందు జై నాలయములు గూడ మెడతమంపలమునందు జీవగ్రహి కలవు గాని కొలనపాక ఋషభేశ్వరవిగ్రహము బోలెడు దివ్యమందగమూర్తి గోచరింపదు. ఒకానొక శిలాశాసనమున నందలి ఋషభేశ్వరమూర్తిని కవి యిటుల ప్రశంసించినాడు.

“ప్రలంబకరమద్రావరకరమాణీకృన్విర్భిత్తా కృషభమూర్తిః”

నరస్యతీ టాకీస్ వారి ద్రావదీవస్త్రావహరణం

శిశుపాలుని మూర్తి, చేపమూ బాగున్నవి. ముగ్గురంగా ఆచ్ఛాహుతు చాలా గాంధీర్వం కలిగించింది. ఆయితే: మొగాన ముడిమే గాని, గండ్రతనం చాలినంతలేదు. అతని కంఠమున్ను గంభీర మయినది కాదు. అది శ్రీలలో జంతులకు తగినదే గాని శిశుపాలునూ, కంఠుడూ, యమడూ—ఇలాంటి పాత్రలకు తగినది కాదు. ఈటుట్టి యిలాంటి పాత్రలను నియమిస్తూ ఉన్న దైర్ఘ్యం ఈసంగతి బాత్రిగా గమనించడం లేదు. దీనికి సాయం ప్రతి అక్షరమూ సాగియున్నది. “యాదవాంగన లట. సిగిట” ఇలాంటి మాటలు పలికేటప్పు డిది చాలా రసభాసం కలిగించింది. అంత శోభిష్టి—అంతటి శ్రోధ—వీర్లు శ్రోధ అంత సాగితిమకుంటూ మాట్లాడడమూ, అంత శాపిగా పనులు చెయ్యడమూ ఆస్వాభావికంగా ఉన్నది.

కరవులో ఆధికమానం అన్నట్లు ఈ మాంద్యానికి పోడు వాగ్ దుని సంగీతం. నారద పాత్రధారి మంచి నటు డనే చెప్పాలి. కాని కంపెనీనారూ, దైర్ఘ్యరూ, స్వయంగా నటునూ కూడా సంగీతం కోసం ప్రపంచన ట్టుంది. ఇదే నిజ మును శోభిష్టి ఆశాన్తం మే కలిగింది. నాగడుని పాటలో విశేషం చేయవలెనూ లేదు. ఆఫ్ నయమే నయం.

నారదు డెంతో కష్టంమీద కాబోడ్చుకుంటూ ద్వారం దాటాడు. శిశుపాలుడున్న యాదవాంగనను విడిచి కొంత దూరం వచ్చాడు. అంతే, ఇక కథ నడవదు. అక్కడ నాగడునూ ఇక్కడ శిశుపాలుడూ తక్కి మని మంత్రించినట్లు నిలిచిపోయాడు. ఏమంటే! నారదు డెత్తుకున్న పాట అప్పటికింకా పాశ్చాత్య భాగ మేనా కా లేదు. అత నంతటితో అపడు. శిశుపాలు డేనా దగ్గరికి వెళ్లి ప్రస్తావన ప్రారంభించి ఉంటే బాగుండును. అదీ జరగలేదు. ఇక

పుండరీక గణధర్మ ప్రశస్తి తా మహిమధామాభూత్”

పరితర మగు ఋషభేశ్వరమూర్తి జై నమర్తగ్రంథములందున శాసనమయిండును సెంటుల వర్తింపఁ దేసే యటులే మరకత శిలతో నుంటయు నాటినుండి శిల్పకాండకృతమల కాంస్యముగా నుండుటయు విశేషము. మధ్యకాలమున నెన్నియో జై నాలయములు జై దికాలయములుగా మారినవి. “అగ్రమగ్రత నవిగ్రహములు భైరవవిగ్రహములుగ బరిగిడింపఁబడినవి. పద్మాక్షి జై దికి దేవత యైనది. మహావీరాలయము కొలనపాక వీరనారాయణాలయముగ మారింది. ఇతరమతవిప్లవంధియులకు లోనుగాక సేటివలనఁ బూర్వ భర్తమును నిష్కర్షింపఁ కొలనపాక అగ్రత నవిగ్రహ మగు ఋషభేశ్వరమూర్తి అంగ్రహమభిమల చిగ్రకాలోపాన్వితవర్తము. ఈదివ్య మూర్తి మంత్రవశముభిముఖో విమనాగిరికి, కాలమగ్న, పోడ, కాకతీయరాజ్యములలో నాచిన బాహియభగ్నప్రస్థ. ఇవటి విశేషములు మఱియొక మాటలు చెప్పవలసియున్నవి.

ప్రశ్న ౧: నారదమీ గమనించ లేదు. “నాటకోసం తెయ్యి అడుగు లేనా ఫిలిం ప్రస్థాయి ఉంటుంది. నాచి పూర్తిగా నేడింది. ఇంతే కాదు. ఇంత సీమా గుండుని, అంత పాటా పని, శిశుపాలుడు, నారదుణ్ణి “నపువు పాడిం డేమి?” బంటాడు. నారదుడు “ఏదో నోటికి వచ్చిందంటాడు. ఆయితే: నారదు డెక్కడ కిరీస్తూ ఉంటాడో శిశుపాలు డెగదూ? శిశుపాలుని తత్వం నారదునకు తెలవదా! మరన్నీ, నారదుడు, శిశుపాలుణ్ణి ఉడ్రివని చెయ్యడానికి—తద్వారా యాదవాంగనలను విడిపించడానికి “కృష్ణుని భార్యలను చెరపట్టడం పొగడం గాని యాదవాంగనలనా?” అంటాడు. శిశుపాలుని పక్షంగా యిది బాగానే ఉండవచ్చు; కాని నారదుడు పప్పువలపిన సలహాయేనా! పైగా: నారదుడు, కృష్ణుని భార్యలను చెరపట్టకలసిన దని సలహాచెప్పి, పాండవులు రాజనూయం చేస్తా రనీ, కృష్ణునకు అగ్రపూజ చేస్తా రనీ దానికి విమూతం కలిగించకలసిన దని మంతనం చేస్తాడు. దానికి దీనికి యేమి అశ్రికినీ! పాండవులకడ్డమంచి శిశుపాలునకు అవ్యసనం వచ్చినట్లు లేదు. నారదు డక్కడ ఉండి ఇలాగ మాట్లాడుతూ ఉన్నప్పుడు పాండవుల దూత శుభలేఖ పట్టుకు వస్తే ఎంత చక్కగా ఉండేదీ!

పాండవసభలో, శిశుపాలుడు మొదటమొదట మంచి రాకడ లే వచ్చాడు. కాని “ఓయి జైత్రతారయ్యా” అని అంగుడున్న నాడు “ఓలో ఖిస్ట్ర” అని ముగించడంలో బొబ్బి చెవలేదూ! ఖిస్ట్రనూ శిశుపాలునూ మాటా మాటా చెలికితే తప్ప యాయె త్తుగడ యిలా ముగియడం బాగా ఉండదు. “మయ్యనోరే” ఇత్యాదులకు కూడా యిక్కడ అవసరం లేదు. పోనీ, సలహా చెప్పి

న భిన్నునే ఇంత దూషించినవాడు అగ్రతూజ చియ్యబూనిన ధర్మ రాజు నేమీ ప్రభుత్వంవరలే దేమీ? అసలు శక్తివంత అయిన కృష్ణుని విమర్శించి కూడా ఈవాక్యార్థవ్యం చూపలే దేమీ?

కృష్ణుడూ, శశుపాలుడూ ఒకరిమీదకి ఒకరు వచ్చారు. అనన్యబుద్ధుడు శశుపాలుడు ౧౪వ ఎడమచేత యెత్తు యెడమభుజాన పెట్టుకున్నాడు. ఈపుర్రచేత వాటం భీమునికు గూడా పరిపాటే; కాని దైర్ఘ్యము ఇందులో ఉండిన దోషం కనపడలేదు. చెప్పు వచ్చింది దేమిటంటే! శశుపాలుడూ, కృష్ణుడూ చక్రవర్తి మిదమిదకి వచ్చారు. కాని కృష్ణుడు, శశుపాలుడి ముప్పుత్యాలు వివరించే సీసపద్ధతిని వివరించుచు, చక్రం విడిచేటప్పుడూ ఒకరి కొకరు దూరమైనారు. ఏమీ? కృష్ణుడు వెనక్కి తగ్గినట్టా? శశుపాలుడు ముగిసిపోయాడా?

కృష్ణుడు చక్రం ప్రయోగించాడు. ఇందులో ఒక అసందర్భం. కృష్ణుడు మొదట కట్టిచెయ్యి అన్నాడు. చక్రం ఉరుములతోటి ముప్పులతోటి అకాశాన కనపడింది. తరువాత కృష్ణుడు మల్ల చెయ్యి అన్నాడు. అప్పుడు చక్రం ఆతని చేతనే ఉన్నది. ఇంతకా యేమిటి!

శశుపాలుడు, చక్రం కనబడగానే శిలబోయి. నీకు తరించి, ౧౪వ పదకొను పడిచి పెట్టేవాడు. ఎంతేతా! కృష్ణుడు చక్రాయుధం వసి, అచక్రం అపాద్యం అని తెలవక అతను మిదమిదకి వెళ్ళాడా?

పైగా, మొదట ఎక్కణ్ణుంకో వచ్చిన చక్రం, విచిత్ర కృష్ణుని మణిబంధంలో నీన ముయింది. ఎంతేతా?

శశుపాలుని కింకం, తెగిన చెప్పుడు సహనంగానే ఎక్కణ్ణుం నే వివరించింది; కాని యీశశుపాలపట్ల దుర్మోదమనిమిద తగినంత పనిచేసేట్టు కనపడలేదు. అపసరం లేదా?

మొత్తానికి, గర్భయ్యగాను మంచి నటు లనడానికి సందేహం లేదు. అయితే: మొత్తం కథ అంతా అకలింపు చేసుకుంటూ ఉంటేనూ, తాను నటించడమే వాల్తె తత్వం బాగా తరిచి గ్రహించుకుంటూ ఉంటేనూ, ఇలాంటి పాత్రలు ధరించే బుద్ధుడేనా పద్మావతి, పాటలూ విడిచిపెడితేనూ వారి నటన సద్ధింగానూ, రంజకంగానూ ఉంటుంది; గాని యక్కడ వా రేమిటి నటు లందరూ దైర్ఘ్యం చేసే బాపూలు. దైర్ఘ్య భాగతభాగవతాలు సరిగా బోధపరచుకున్నట్టు లేదు.

ఇక్కడ శశుపాలనకు మద్యం అందించిన సర్తకిని గురించి కొంచెం చెప్పాలి. ఈటాలో సృత్యం పెట్టిన సందర్భం ఇది ఒక్కటే. అయితే: ఇక్కడ ఇది తక్కువే ఫీలి మెంతమాత్రమూ చెడదు. ఇప్పుడు విశిష్టతమీదా యేమీ కలగ లేదు. అసలు, మద్యం తీసుకు—సృత్యం చెయ్యడం—ఈరండింటికి యేమీ అతకలేదు. మొదట మద్యపాత్రపట్టుకునే సృత్యం చేసింది; కాని పాగలేదు. తరువాత పాత్ర కింద పెట్టి సృత్యం చేసింది. విశేషం యేమీ లేదు. పిల్లమాత్రం చక్కగా ఉన్నది. అంతే.

ఉన్న దట్టా యేమిటంటే? ఈమె అంధ్రశ్రీ కాదు. హిందూశ్రీ కూడా కాదేమో, అంచేతే అమె, నోరు కట్టేసుకోవలసి వచ్చింది. అమె శశుపాలుని కేసి చూసినట్టే లేదు. బోలెడు డబ్బు సేవగవచ్చులాగ పెద్దించిన కంపెనీనాగు ఇంకోకి వేళ్ళను తేసుకు దేగంతుంచి తీసుకువెళ్ళడానికి లోభించడం యేమీ బాగా లేదు. అమెకంటే ఎన్నో రెట్లు చక్కగా సృత్యం చెయ్యగలవాని తేసుకు వేళ్ళలో తేలున్నార. అసలు, కంపెనీనాగు తీసుకువెళ్ళవారిలోనే మంచి సర్తకి అన్నా రేమో.

ఏమయినా, ఇది చాలా అసందర్భంగా ఉన్నది. తేసుకు ఫీలి ములో తేసుకుతపం నిలపడానికి ప్రయత్నించకపోవడం చాలా అనుచితమైన పని. ఇది కంపెనీనానూ, దైర్ఘ్య కూడా గమనించలేదు. అసలు, వారికి ఈచూడే ఉన్నట్టు లేదు. అంచేతే, రాజమాయానికి రాజులు వచ్చినప్పుడు పూవులు వల్లన ఇంద్రప్రస్థ పాగకాంశల మామూలలోని అనాదిశ్రీ కూడా వారికి కనపడలేదు.

ధర్మరాజు రాజమాయానికి కూడచున్నాడు. కృష్ణుడు సమీపం లోనే ఉన్నాడు. కాని పక్కన ప్రాపని లేదు. ధర్మరాజుచేత అపట్టుకొని సరికల్పం చేయించడంలో చాలా తప్పు—భూగమై అన్న చెయ్యబడ్డది. చూడగా, సత్కారకృష్ణులకు, ప్రాపది వారల యిచ్చి నప్పుడు సాంప్రద్యం లేకుండా చేసినందుకు, ఇక్కడ ప్రాపది లేకుండా చేసినట్లుంది దైర్ఘ్యం.

పైగా, అర్జునుడు చక్కల్యానికి పూర్వమే కృష్ణుణ్ణి అహ్వనించాడు. సరికల్పం చేశాక గాని నకులుడు కారవులను అహ్వనించలేదు. ఏమీ?

విరురుడు వచ్చి సుహృద్భావంతో పిలిచినప్పుడు భీమాదులు ఏమిటేమిటో అనుమానాలు చూపించారు. అన్న గారికి సలహాలు చెప్పారు. ఉచితంగానే ఉన్నది. అయితే: నకులుడు వచ్చి పిలిచినప్పుడు కారవసభలో గుసగుస లేమీ వడిపించనక్కరలేదా? నకులుడు దుర్మోదనుణ్ణి అయినా పిలవవద్దా?

పిలుపులవిషయంలో దైర్ఘ్యం ఇంకొక పెద్ద తప్పు చేశాడు. అర్జునుడు, కృష్ణుణ్ణి పిలిచినప్పుడు సర్వ దగ్గరే ఉండినా అమెను పిలవలేదు. అతను, “అమ్మో! మిమ్మల్ని విడిచి నేనుండగలనా?” అంటూ సర్వ కృష్ణుణ్ణి పెనవేసుకున్నప్పు డేనా అమెను పిలవలేక పోయాడు. పలకరించలేదు కూడానూ. అమె ఉండలే దని కృష్ణుడు తీసుకువెళ్ళాడు. అంతే, అయితే: యాగానికి రుక్మిణీ, తక్కిన పట్టమహిషులూ వెళ్ళవక్కరలేదా? అర్జునుడు ఉద్భావ వనంలోకి వచ్చి, అక్కణ్ణుంచే పునగరానికి వెళ్ళిపోయాడా?

ఇలాంటిదే యాభిలుములో మరొక పెద్ద దోషమున్నది. పాంపవులను హస్తినాపురానికి తీసుకువెళ్ళడానికి విరురుడు వచ్చాడు. పాంపవులు ధనుర్మాసంలో ఎదురే తీసుకువచ్చారు. ఏదో మట్టాడుకున్నార. బాదానికి వెళ్ళవద్దని చెప్పడంకోసం ప్రాపది వచ్చింది. అయితే ప్రాపది విరురునికేసి చూడలేదు. విరురు డామె.

కేసీ చూడలేదు. పాండవులు తండ్రి అని పిలిచిన పెద్దమనిషిని తమ శ్రేయస్సును కోరే ంధువును పాండవపట్టుమీసి చూడవలసివ పదిట యిదేనా ?

ఈభీమిలో డైరక్టు పెట్టిన క్షేమ సరిగా వినియోగించుకున్నవారిలో ఒకరుడూ, భీష్ముడూ, ధృతరాష్ట్రుడూ ఎన్నికైనారు. భీష్మునిదుల వేపభావలు చక్కగా ముసివి. అయితే భీష్ముని కంఠము జంభోరా అయి ఉంటే చాలాబాగుండేది.

నిజంగా, ఈచక్రాపహరణపుట్టంలో ప్రత్యేకముగా నిర్ణయించి తగ్గవారు, ఒక పక్షన దుష్టచతుష్టయము, ఒక పక్షన భీష్మునిదులు గులాను. పాండవులు నిమిత్తమాస్తిలు. అంతే కాని డైరక్టు భీష్మునిదులను సుత్రకాయలుగా తలచినిట్లున్నది.

ధృతిరాష్ట్రనివాసధారి కూడా ప్రశంసల అందుకోతగ్గ వాడే. అంటే అశ్వినయాని కిన్నమాట. డైరక్టును ధృతిరాష్ట్ర సాత్రకూడా అర్థం కాలేదు. ధృతిరాష్ట్రుడు వినుగునికంటే కొంచెం పెద్దవాడు. భీష్మునికంటే చాలా చిన్నవాడు: కాని వేసాన్ని పట్టి ఈభీమిలో ధృతిరాష్ట్రుడు తొలితన ముద్రాతగా ఉన్నాడు.

కుక్కిణి చక్కగా ఉన్నది. వాటలో అర్థం లేకపోయినా మామూర్త్యం ఉన్నది. కాని మొగమైన కదలిక లేమిలేవు. భావ ప్రకటన యేమీ లేదు.

అసలు నిజం చెప్పవలసినవే డైరక్టు నిర్ణయించిన యాకథాక్రమంలో కుక్కిణి రావలసిన పనే లేదు.

కుక్కిణిలో పాటు రాధకుడా రానందుకు చాలా సంతోషించవలసిందే.

భానుమః పాత్రధారికి మీదా చక్కని మనిషి. కాని వేషం వాడుగా ఉన్నది. అమెను ఇంత హాసముద్రానికి తురాలుగా ప్రవేశ పెట్టడంలో డైరక్టు ఉద్దేశం అగమ్యగోచరంగా ఉన్నది: కాని ఒక పన్యం అమెచేత చదివిస్తే గాని డైరక్టుకు తృప్తి కాలేదు. అపన్యం—రామ రామ!

నిజంగా, కర్క అర్థం చేసుకోలేక, డైరక్టు, భానుమః పాత్రధారికి గానీ, భానుమః కూడా చాలా అపకారం చేసివట్టు స్పృహగా చెప్పవచ్చు.

డైరక్టుచేత, ఇలాగ, వాడు చెయ్యబడ్డ పాత్రలలో కర్క ఒకడు.

—మమచేస్తా
ఒకద్రష్ట

హిందీవల్ల తెనక్కి జరుగుతూ ఉన్న అపకారం

కొంగ్రెస్సు సమీపించడంవల్లా, అలహాబాదులో హిందీసాహిత్య సమ్మేళనం జరిగడంవల్లా అంగ్లభాషలో హిందీ ప్రచారం ప్రేరేపించిన అంగ్ల (?) యువకులు హిందీని గురించి చాలా గడబిడలు చేశారు. తెనుగు ఎంత శ్రద్ధగా చదివిపోతే అంత ఎంతరం కాదూ వారికి ?

రాజమహేంద్రవరంలో, కొంగ్రెస్సు సంగఘటనానా 3౧-౪-3౬ మొదలు ౪-౪-3౬ వరకుగాని అయిన దినములూ శ్రీరామబయ్య త్యక్తవం ఒకీవాడు. అసందర్భంలో, వారు, మొదటి కోణమంత్రం

వాల్మీకిరామాయణం పురాణం చెప్పించారు. అయిదుకోణాలూ తులనీవాడు హిందీరామాయణం పారాయణం చేయించారు.

తెనుగురామాయణం యేదీ వారికి దొరకలేదో, తెనుగు రామాయణం చదవడానికి కొంగ్రెస్సు సంగఘటనలు అంగీకరించలేదో? తెనుగువారు మామూలు ఉన్న యాహిందీవాగ్ధ్యం హిందూసాహిత్య కూడా చూపించలే రని చెప్పవచ్చు. సెబాస్ట్! జాతీయత చాలా బాగున్నది.

పరాభములు-ఎకేష చందాలు

శ్రీ రామప్రసాదు సుబ్బారావుగారు

ఉస్మానియా యునివర్సిటీ ప్రొఫెసరు

హైదరాబాదు ౧౧-౧-౧౧

శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం పంతులుగారు

ఎం. ఏ. డి. ఎల్. విశాఖ పట్నము ౫-౧౦-౧౧

శ్రీ పింగళి శంకట రామారెడ్డి బేకిముఖుగారు

హైదరాబాదు ౫-౧౦-౧౧

శ్రీ గి. పెంటయ్యగారు

హైదరాబాదు ౫-౧౦-౧౧

శ్రీ డాక్టరు జి. సి. కామేశ్వరం రావుగారు

(బీ. ఐ. ఎస్. నిజాంకాలేజీ. హైదరాబాదు 3-౮-౧౧)

శ్రీ డాక్టరు వి. రామమోహనరావుగారు హనుమకొండ 3౧-౧౦-౧౧

శ్రీ బూర్గుల రామకృష్ణారావు పంతులుగారు

బి. ఏ. ఎల్. ఎల్. డి. హైకోర్టువకీలు

హైదరాబాదు ౨-౧౦-౧౧

ఆధునికాంధ్రవాజయంతరవాయి

రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారివి

కవిశాలబి

౧౦౦

కురుగంటి సీతారామయ్యగారివి

తంజావూరు రాజా చక్రవర్తి

౨౦౦

కృష్ణకొండేస్వలవారివి

ఎందనూరు చరితము (వాటకం)

౧౦౦

కలాభి నర్థనీ పరిషత్తు, రాజమండ్రి

లఘులక్షి విలాసరసము

శ్రేష్ఠాచార్యులను తగ్గించును. వాంతులు కట్టును. పాడిదగ్గులు ఆయాసము పోగొట్టును. మృత్యుమౌనము శమింపజేయును. ఉబ్బసము గలవారికి అత్యవయోగకరము. తులము ౧౦౦

గంధర్వపార్శవీ, ఇన్నిస్ వేలు, రాజమండ్రి

వ్యాఖ్యానములు

అంధ్రోద్ధమదీక్షాదినం

ఇది, మొన్నటి సంవత్సరాది నాడు కొన్ని గ్రామాలలో జరిగిన ఓడలు వార్తలు వచ్చాయి.

అంధ్రోత్సవ సమావేశముల తరువున గుమ్మడికల వెంకట సుబ్బారావుగారిచిన్న అంకలను చూస్తే ఇది జరిగిన గ్రామాలు ఇగ్నతెలిసె.

ఏటిలో రాజమహేంద్రవరం, మద్రాసుకుంటి నగరాలు కూడా ఉన్నవి.

ఇంతే కాదు. డిల్లీ, బెన్గళూరు మొదలయిన అంధ్రోత్సవ నగరాలను కలిపితే గాని యీ అంకల పూర్తి కాలేదు.

ఈ కొద్ది సలాలలో అయినా ఉత్సాహకంగా జరిగి ఉంటే బాగుండును.

కాని,—

రాజమహేంద్రవరం వంటి “తెనుగుగడ్డ” మీద—నాగపూ సుబ్బారావుపంతులుగారి వంటి “అంధ్రభీష్ముని” అధ్యక్షత కింద జరిగిన సభలో సమావేశమయినవారు ఒక ఉజనమందికంటే యెక్కువ లేరు.

ప్రతిమొదల పంతులుగారు అధ్యక్షత వహించారు. అంతే. ఒక్క అక్షరమేనా ఉచ్చరించలేదు.

భావరాజు కృష్ణారావుపంతులుగారు అధికారకాలతో ప్రస్తావనను ప్రతిపాదించి రాష్ట్రావళ్యకాన్ని నిరూపించారు.

రెబ్బాప్రగడ సుబ్బారావుపంతులుగారు అంధ్రోద్ధమము వెనక పట్టడానికి గల కారణాలు నిరూపిస్తూ బలపరిచారు.

దానిమీద, కారణాలు చెప్పిన ద్విది ఒకరు. “అంధ్రరాష్ట్రానికి రాజమహేంద్రవరమునే రాజధానిగా చేస్తే గాని అంగీకరించ మని ఒకరు. అంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణంవల్ల నష్టం ఉన్న దని ఒకరు.

ఇలాగ కొంతసేపు, క్లిబ్బునాతావరణానికి తగిన వివరాలు జరిగిన తరువాత ప్రస్తావించినది తీర్మానించబడ్డది.

ఇక అక్కడ మద్రాసులో:—

అంధ్రోద్ధమ దీక్షాదినకార్యక్రమంలో తోరధారణం ప్రధానం. అంధ్రరాష్ట్రం కావాలనడమా, గంజాం అంధ్రభూభాగం ఒరిస్సాలో కలిపినందుకు ఆసంతృప్తి ప్రకటించడమా—ఇవి ఆసలు విషయాలు.

అంధ్రమహాసభ స్థాయిసంఘకార్యదర్శి సుసర్ల శ్రీరామమరసింహంగారు, ఆసభను స్వయంగా సమకూర్చారు.

అయితే: అసభ, ఆంతకు ముందే నిర్ణయించబడ్డ కార్యక్రమం నిర్వహించడానికి గాని, ఆసలు, కార్యక్రమం నిర్ణయించడం కోసం కాదని యెరిగి ఉండినట్టి, అధ్యక్షత వహించిన వేమవరపు రామదాసుపంతులుగారు, తోరధారణమనూ, తోరం కట్టుకున్న శ్రీరామమరసింహంగారిని కొంచెం పోగడ చేశారు.

తోరం కట్టుకోడం ఇష్టంలేనివారు అదే ప్రధాన మయిన సభకు అగ్రాసనాధిపత్యం వహించకపోతే యేమి?

ఇక్కడ బెనగాల్లో:

కొన్ని వేలమంది కృష్ణాస్థానం చేశారు ట.

ఆందరూ తోరాలు కట్టుకున్నారు ట.

అలంకిల్లోనూ అయ్యదేవర కా శీర్షిక రావుపంతులుగారున్నా ఉన్నారు ట.

తమిళనాడు వారి సంగతి అలా ఉండనిదైంది.

కాశీరావుపంతులుగారు కార్యనిర్వహణంలో పక్కచెయ్యి. ఏదేనా ఉద్దమంలో ప్రవేశించారంటే స్రాప్యమే కాని, వారికి, ఏమి జరుగుతూ ఉన్నదో, ఎవరేమిచేస్తున్నారో ఏమీ ఆక్కరలేదు.

కార్యవాదులకు ఉండవలసిన గొప్ప యోగ్యత యిది.

ఇట్టి కాశీరావుపంతులుగారు అంధ్రరాష్ట్రం ఏర్పడేవాకా నిద్ర పో నని తోరం కట్టుకోడం, ఉద్దమనకి చాలా లోలకం.

అయితే: ఈ సభాన్ని వా రంభివరకూ హాలిండుకుంటూరా?

అంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమయత్నాలను అడ్డవచ్చే చాకచక్యాల అన్నీ విడిచిపెట్టి, వారు, ఈవిషయంలో తమ శాయశక్తులూ విని యోగిస్తారా?

అంధ్రజాతి ఇంకా మనకల వదలలేదు.

కావలసిన సర్వనాశం యింకా పూర్తి కాలేనట్లున్నది.

గవర్నరు రాఘవేంద్రరావుచౌదరిగారు

ఈడుగుంటి రాఘవేంద్రరావుచౌదరిగారు మధ్యరాష్ట్రంకు గవర్నరుగా నియమించబడ్డారు.

ఒక అంధ్రప్రముఖుడు అత్యున్నత యునివర్సిటీలో ప్రొఫెసరుగా నియమించబడ్డ కొద్ది రోజుల్లోనే ఇంకొక అంధ్రప్రముఖుడు తనది కాని రాష్ట్రానికి గవర్నరుగా ఏర్పరచబడడం చాలా బాగున్నది.

చాలా సంతోషం.

ఇంతవరకూ, తమ భుజస్థంధంమీద మోపబడ్డ కార్యభారాన్ని బాధ్యత యెరిగి చక్కగా నిర్వహించగలిగిన చౌదరిగారికి ఈ కొత్త—ఉన్నత—ఉద్యోగంలో సర్వవిధాలా విజయం కలగదాని వేమి సందేహం లేదు.

గవర్నరు రాఘవేంద్రరావుచౌదరిగారికి మా ప్రశంసలు అందిస్తున్నాము.

* * * * *

అంధ్రుని ప్రతిభ నామాస్య మైనది కాదు. పూనుకుంటే అంధ్రుణి చెయ్యలేని పని లేదు. అయితే: ఒక్క కాంగ్రెసు మాత్రమే అంధ్రుణి తోక్కిపెట్టి ఉంచగలిగింది.

మొదలు

“దేశములో స్థావరమును, కాఠానాలును విరివిగా పెరుగుట వల్లనే ప్రజలకు దుర్భిక్షము తొలగి సుభిక్షము కలుగగల దని నేను నమ్మియున్నాను. అట్లయ్యును యిదివరలో నేను రాట్నము తోను చేమగములతోను ఖద్దరువస్త్రములు తయారుచేయుటకు మనసార తోడ్పడి పనిచేసితిని.....కొని స్వరాజ్యము లభించే వరకు ఇవన్నియు తాత్కాలిక సాధనోపాయములుగానే నేను భావించుచున్నాను. మన జీవితకాపుత్రయముల కిన్నిటికిని ఇదియే పరమహంస్వక్రియ యనియు స్వభావానిదారిటి యనియు నమ్మబాలను.....భౌగోళికదేశము కంటి దేశములో, యంత్రాకారము విజృంభించినప్పటికిని, వ్యవసాయదారులకును, పల్లెకాపులకును ఉపవృత్తులుగా యీచేపను బెప్పటికిని పిరముగా ఉక్కిరింపు రావచ్చును. నేను గూడ గ్రామపరిశ్రమార్థమున కొత్తపనులను; గాని యంత్రాలనును యంత్రాకారవ్యాప్తి పై పూర్తిగా ఖండించుటయే సాంఘిక సమర్థము పనికెలా దని నాడించునట్టియు కొందగు కార్మికులవాదాలలో నేను గ్రామపరిశ్రమార్థరక్షావ్యవస్థకలను గమనించుట లేదు”

ఖద్దరును గురించి యింకొక ఆధుాతకల్పనలా, ముఖ్యభానాలూ జరుగుతూనే ఉన్న యాలోచనలలో కార్మికుల అధ్యక్షపీఠమునందే యిలాంటి వాదం పినపడవం సామాన్యమైన సంగతి కాదు. తమకు వచ్చిన సామ్యవాదప్రచారానికి అదర్శభూత మయిన నేటిరస్యను పడేపడే చూసి, బోధపరుచుకుని ఉన్న జవాహర్లాల్ గా రిలా చెప్పడంలో కూడా యేమీ వింత లేదు.

ఇక, ఉన్న నిల్లా యేమి టంట్ ?

ప్రపంచకొని కంఠటికి ఒకప్పడు రాట్నమే గతగా ఉండినది. అయితే: జనుల దునులే కాదు, సాధనాలు కూడా పూర్తిగా మారిపోయాయి.

జాక, రాట్నం అడుతూ ఉండగానే మన స్వాతంత్ర్యం పోవడం యెరిగి ఉండినీ, నేడు, రాట్నంవల్లనే స్వరాజ్యం వస్తుందని చెప్పడమూ, నమ్మడమూ చాలా అశ్రద్ధకరంగా ఉన్నది.

యంత్రాలు వాడడంవల్లనే యుగపుఖండం మన జాను అక్రమించేసింది, యంత్రాలు వాడడంవల్లనే జనాను ఆయురప్రఖండపు బజార్లను తన సరకులతో ముంచేస్తోంది.

నానా కైన బట్టలకే గాక, చాలా బట్టలు వాడడానికిన్నీ అలవాటుపడ్డ మనం ఖద్దరునే వాడతామనీ, దానివల్లనే మన ఆక్కిరలన్నీ నీరతా యనీ ఈ విశ్వాసం మన యిరకై సంవత్సరాల పాటి క్రామిక జీవితాన్ని వ్యర్థం చేసింది.

ఇంతకీ :

కార్మికులవారి కందరికీ ఉలికిపాటు కలిగించే యామాటలు చెప్పడంలో జవాహర్లాల్ గారు చాలా దైర్యమే కనపరిచారు; కొని ఇది నిరవయోగం అని స్పష్టంగా చెప్పలేక పోయారు.

ఇలాంటి మొగమాటాలవల్లనే, మనం యురపియనులతో యేపొటికి నిలకలేకుండా ఉన్నాము.

అయినా మించిపోయింది లేదు.

మల్లీ కార్మికుల జరిగే లోపున అయినా జవాహర్లాల్ గారు కార్మికులను మిల్లుబట్టలవెనకు పిచ్చిగలిగితే అది తక్కువ పేదలాది కాదు.

చూడవలసి ఉన్నది

అప్పు నాడు — అన్నప్రకారం — రావుసాహెబు క్రిగిడుగు వేంకట గామమూర్తిపంతులుగారు పరాకాష్ఠిడి విడిచిపెట్టారు.

అంత్రభాషలో కేకం యొక్కడ ఉన్నానో నీని పెట్టినవారు పంతులుగారు. కనక నే, నాను, కేవల గల అందుకు చెయ్యకలసిన పని చేశారు.

నాను మా అవ్వనం అంగీకరించి మారంజమ హేంద్రవరం ప్రవేశించాను.

చూచియుపిం, సుపజ్జితం చేసి స్వాగతం చెప్పుకుంటున్నాము.

అనలే కివపండితనిలయం. రామ హేంద్రవరం, యిక, భోజనం అవుతుంది.

కొని మించిపోవ్వు.

పన్నెండువేల నందరపు మల్లీ తెనుగుగడ్డను, ఒడ్డులు, చిలా సంగా విడుచుకుపోయారు.

మాడు లక్షల అండ్లులు స్వదేశంలోనే పిట్టియు లయిపోయారు. స్వగృహంలోనే అగంతుకు లయిపోయారు.

అమాడు లక్షల అండ్లుల, వృధ మైన అసమ్మతిని, తీవ్ర మయిన ప్రాతిమ్యాలన్నీ కేంద్రీకరించి, ఏకముఖం చేసి, గోమన్ని గా మార్చి, పంతులుగారు దానిని అండ్లుల మధ్య ఉంచారు.

పంతులుగారి రాకలో ఉన్న అంతరాధం యిది.

భావదాన్యంలో మగిపోతూ ఉన్న అండ్లులు, దీనిని ఎంత వరకూ, అనగానాన చేసుకోగలుగుతానో, ఇప్పుడేమి చేస్తానో చూడవలసి ఉన్నది.

చందాదారులకు విన్నవము

ప్రభుధాంధ్రపనిమీద సూచనారామం వెల్లి అగిడి యిండలకు తాళలేక—జుమ్మపడి చాలా కష్టంమీద యివార్ ముంకికి వచ్చి వ్యాఖ్యానాలు కల్గి గా రాయడానికి కూడా శక్తిలేకుండా ఉన్నాను. అంచేత ఈనెల సంచికలో కొన్ని పేజీలు తగ్గినవి. గత కేదీని ప్రకటింపక తప్పకపోవడంవల్ల ఇలా తటస్థించింది. శ్చమించకొరతాను.

౧౪-౪-౩౬
గాజమండ్రీ

సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రి
సంపాదకుడు

వసంతకుసుమాకరము

మధుమేహము, అతిమాత్రము, రాచకుసుపులు, శుక్రక్షయము, శుక్రనష్టము, లిపీనత, చిరకాలపు తేల్లమును, శుభవ్యాధులు తీర్చించుటచే కొనుగోలునకు సకలముత్రావాళవ్యాధులకు ప్రసిద్ధికెక్కిన రాక్షాపథము. సొలము రు 20-0-0.

సిద్ధమకరధ్వజము..

ఇందు బంగారు కలసా, పూచీ యిచ్చెనము.

జగత్ప్రసిద్ధమగు లవంగకొప్పము, కత్తకీచము, వీర్యవోషము, నల్లంసకేళ్యము, శిశువు, శ్యామకౌసల్య, వరముల లిపీనత, కుసుమ రోగములు, మొదలగువానిని దివ్యోషణము.

సొలము 24-0-0. 60 మాత్రలు రు 10-0-0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృత్యోపమానములగుచు వ్యోవధియులు చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే బడిన దురు శల్యావశిష్టముగ నుండువారలకు సుతనయోపనమును ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్యామకౌసల్య ఉబ్బనము కఫముతో కలిసి రక్తమపడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశత్యము, హృదయదార్శల్యము దీర్ఘకాలమునుండి బాధించు మొండికగ్గులు మొదలగునవి జయించును. బలము, కౌంశుక్రమును వృద్ధిచేయును.

రెండు బొప్పములు కలిపి నేవించవలెను.

సొలకు రు 13-12-0.

స్వర్ణక్రవ్యాదరసము

చిరకాలాజీర్ణములకు పొందిన కడుపుబ్బరము, శూలగుల్మము, యకృత్ స్త్రీహ వృద్ధులు, మొదలగునవి జయించును. బలనర్థకము సొలకు రు 4-0-0.

చిరునానా :—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము, వాడాపేట :—చింతలాన, ఆలమానపేట, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

బ్రాంచీలు :—1. కాకినాడ, 2. రామండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

కొత్త ఏలూరు బ్రాంచిలో చికిత్సకు

వైద్యవిద్వాన్ కూచిపూడి వెంకటేశ్వర్లుగారు.

అభ్యుక్తభస్మము

శ్యామకౌసల్య, క్షయ, గుండెబిట్ట, శుక్రదోషములకు నిర్మూలించును. సొలం 4 0 0

ఖడ్గలోహధిస్థము

కోఫ, పాండు, కామిల, కాల వీనిని పోగొట్టును. మంచి రక్తము కలిగించును. సొలం 4 0 0

క్రమవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

హృదయమునకు బలము నిచ్చు రసాయనము శుక్రమేహము, దగ్గు, క్షయ, పాండువు, కామిల శక్తిగించును. సొ 8 0 0

కాంతవల్లభానం

కోఫ, శ్యామ, కామ, క్షయ, పాండు, కామిల పురాణాజ్ఞరములకు, ఉదరములకు. సొ 4 0 0

తైలోక్త్య చింతామణి

స్థి, సన్న పాతజ్వరము, ఉద్బిష్టశ్యామ, అంత్యావధి, శ్లేష్మమును తగ్గించు దివ్యోషణము. సొ 20 0 0

నవగ్రహసిందూరము

మాంసావరములు, ప్రళోబించిన శ్లేష్మజ్వరములు, విషమజ్వరములకు. సొ 5 0 0

పూర్ణ చంద్రోదయము

మేహవ్యాధులు, నరముల విస్ఫోటన, శుక్రమేహము పోగొట్టి పుంస్తవము నిలుపును. సొ 10 0 0

సిద్ధమకరధ్వజము

ప్రమేహమును పోగొట్టి శుక్రమును వృద్ధిజేసి ఆయువును పెంచుచుండు రసాయనోషణము. సొ 40 0 0

మహారాజమృంగాంకరసము

క్షయ, శ్యామకౌసల్య, అగ్నిమాంద్యమును పోగొట్టును. 6 0 0

రజతచంద్రోదయము

శుక్రనష్టము, కుసుమవ్యాధులు, లిపీనత జీర్ణజ్వరములకు. సొ 4 0 0

మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

క్షయ, పాండు, కామిల, హృద్రోగము, ప్రథరశోగములు, శుక్రదోషములకు. సొ 10 0 0

వ్యాధిహరణరసాయనము

ఉపదంశ (కొరుకువ్యాధి) మూత్రవాహ్యులు సహాయ. 4 0 0

వైద్యవిద్వాన్, చిట్టి నారాయణమూర్తిగారు,

శ్రీకృష్ణాయుర్వేదాశ్రమం

తణుకు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

Suppliment to the Issue.

కలాభవర్ధన్ పరిషత్తు

ఇన్ని నీ పేట, రాజమండ్రి

(కలఁగివారి యింట)

మా నద్ద ఆధునికల గ్రంథం లన్ని సిద్ధంగా ఉన్నవి. ఈ కేటలాగులోలేనివి, ఎప్పుటికప్పుడు, కొత్తవికూడా సమకూరుస్తూనే ఉంటాయి. పోస్టుఖర్చులు కొనేవారే పట్టుకోవాలి. బడి సహాయకు తక్కువ వెలగల పుస్తకాలు వీ. పీ. గా పంపము. చాలాపుస్తకాలు ఒక్కమయ తప్పించుకొనేవారికి వైద్యపాఠ్యలుగా పంపుతాము. కిక్కి పాఠ్యలు ఏదైననుకు పంపాలో వివరంగా రాయాలి. అడ్వాన్సు పంపిన ఆర్డరు పైల్వలో పంపము. ప్రైవేటుకు ప్రత్యేక శ్రద్ధ చూపిస్తాము.

పూలపండ-మొదటిభాగము

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి చిన్నకథలు ఈ పేరితో వాల్మీకిములుగా ప్రకటించబోతున్నాము. ఈ మొదటిభాగం అచ్చులో నున్నది. చిన్నపేజీ. పెద్దఅచ్చు. చక్కని బైండు. కొద్ది రోజుల్లో వలువడుతుంది. పేరుపొందిన కథలు. ఒక్కొక్కటి ఒక్కొక్క ససరి అని చెప్పవచ్చు.

ప్రబుద్ధాంధ్ర-అయిదోసంపుటం

౧౫ పేజీల సంతకపు ౧౨ సంచికలూ (గ్రేజు) ప్రతి చక్కని బైండుతో అమ్మకానికి సిద్ధంగా ఉన్నవి. కొద్ది ప్రతులు మాత్రమే ఉన్నవి. పోస్టుఖర్చులతో వెల ౨-౦-౦.

ప్రబుద్ధాంధ్ర-మానవత్రిక

సంపత్తురచనా, వార్షికసంచికలో ౧-౦-౦ సలపాదకులు శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. ముంబాઈ ఆంధ్రకావ్యశిక్ష ఉజ్జీవింపచేసి ప్రతీక ఇది ఒక్కటి. చిన్నకథలకూ వ్యాఖ్యానాలకూ ఇది పేరుపొందినది. శాలిమి ప్రతి ఉచితంగా పంపుతాము.

ప్రబుద్ధాంధ్ర-వార్షికసంచిక

ప్రబుద్ధాంధ్రకు యియేడు జూలైలో వార్షిక సంచిక ప్రకటిస్తున్నాము. చందాదారుల కిది ౧-౦-౦ లకు ఇస్తాము. తెనుగులో ఇలాంటి సంచికలేదనేటట్టు ఉంటుంది. ఇతరులకు లభించడం కష్టం.

కిక్కింపేల వెంకటరావుగారివి

పాటికత

విప్రసంకేశము

౧

అత్యంత

జంటలు

౧

చిట్టకత

త్రయ

౧

నా

సెలవాలుడు

౧

శోనరు

వివిధకుసుమావళి

౧

ప్రకృతిచందనం

అగడపలు

౧

చదువులదుత్త

౦ ౨ కుమారకంఠము

౧

౦ ౩ జనపదములు

౦

౧ ౬ కలరుతము

౧

౦ ౪ మాతృదేశ సంకీర్తనము

౦

౧ ౪ ఈ పుస్తకాలన్నీ ఒక్క-మారుగా

౦ ౪ పుచ్చుకునేవారికి

౫

౦

నాళం కృష్ణారావుగారివి	రూ.ల.	పూజాపుష్పమాలవారివి	రాయసం శేషగిరిరావుగారివి
తేనెచినుకులు	౦ ౮	చాకిరపు	౦ ౮
పాలతరగలు	౦ ౮	బాప్పలిండుపు	౦ ౮
గోనుముద్దలు	౦ ౪	మారేమండ రామారావుగారివి	౦ ౧౨
మింగడతరకలు	౦ ౫	భారతయవస్థాచరితము	౦ ౧౨
తెన్నుబుడగలు	౦ ౬	శ్రీమధ్వాచార్యులవారి చరిత	౦ ౦
గోగీరము	౦ ౨	భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారివి	౦ ౧౦
పైడిలేడి	౦ ౨	విదేయ (తరుల-ప్రసాదీ)సాంధ్ర	౦ ౧౦
మిద్దు	౦ ౪	దేశము	౦ ౪
రావుసాహేబు గిడుగు రామమూర్తి	౦ ౧౦	ప్రసాదీసాంధ్రాకాశీనవాళితం	౦ ౧౦
పంతులుగారివి		కవితా సమితివారివి	
వ్యాససంగ్రహం	౨ ౮	వైకృత-వార్షిక సంగ్రహం	౦ ౧౦
గిద్దలపింతామణి	౦ ౮	ఉన్నెలపానము నాటకం	౦ ౧౨
బాలకవిశాఖ	౦ ౮	ప్రథమ-భారతకావ్యాలు	౦ ౮
వ్యాసాచరి	౦ ౧	మార్కటాండ్య పద్యసంగ్రహం	౦ ౪
అంగ్రహిణిపాద్యుల భాషాభివృద్ధి	౦ ౧	సాహితీ రుక్మిణమ్మగారివి	౦ ౧౦
వ్యాసకులదండవారివి		పూలమాల-భారతకావ్యాలు	౦ ౪
జన్మభూమి నాటిక	౦ ౪	ఇంద్రకింబి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారివి	౦ ౧౦
ప్రేమాంజలి-పంచమకంపకులచరిత్రం	౫	వ్యాసాచరి	౦ ౪
శుభోదయము	౦ ౩	తెనుగు కీర్తి, పాటలు-పద్యాలు	౦ ౨
శ్రీ వివేకానందసంజ్ఞా	౦ ౨	కుచ్చి సుసంహారగారివి	౦ ౧౦
సుగుణాకరము	౦ ౧౪	అగ్రహారము-అమితాభయసక్తి	౦ ౬
తూర్ణి	౦ ౧౦	అనుబంధము	౦ ౩
అపృథ్వి	౦ ౧	నడింపల్లి వేంకటాచార్యులరావు	౦ ౧౦
సంస్కృత	౦ ౬	గారివి	
ఉన్నెల లక్ష్మీనారాయణగారివి		సాహితీ-సంకలనం	౦ ౧౦
మాలపల్లి	౩ ౧	సహదేవ సూర్యప్రకాశరావుగారివి	౦ ౧౦
నాయురార	౦ ౧	మునిమాత్ర	౦ ౧౨
సంగీత నానాపాని	౦ ౧	చతురమాళ	౦ ౧౨
సోది	౦ ౧	కొ. స్వర్ణవల్లిగారివి	౦ ౧౦
భావతరంగిణి	౦ ౧	వివేకశిల్పము	౦ ౪
హరిశ్చంద్ర నాటకము	౦ ౧	అంగ్రహిణిగ్రంథమాలవారివి	౦ ౧౦
వడ్డెల వేంకటేశ్వరకవిగారివి		సుందరి	౦ ౧౦
నాకాభంగము	౦ ౧౨	మద్దులపల్లిసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి	౦ ౧౦
గోల్కొండ పత్రిక వారివి		చతురశ్రమనుచరిత్ర	౦ ౮
గోల్కొండ కవుల సంగీత	౦ ౦	సుభాషిణిములు	౦ ౧౦
ఉన్నెలపాదము	౦ ౧౨	పార్వతి రామశాస్త్రిగారివి	౦ ౧౦
రెడ్డికులనిర్ణయచంద్రిక	౦ ౪	శ్రీమహాభారత విమర్శ	౦ ౮
సంస్కారదర్శనము	౦ ౬	అంగ్రహిణిగ్రంథ ముక్తావళి	౦ ౪
కర్నూలు రాజవంశాచరి	౦ ౨		
రమణాచరి	౦ ౧౬		

నాలుగవ భాగము	హాజరులేదు	నోరి సరిశింహం శాస్త్రిగారివి	మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారివి
Neglected Emperor poet	0 8	నీకమాలిక	పాలవెల్లి
Spiritual Swadesi	1 0	సోమనాథ విజయము	తేనెపట్టు
Age of Vemana	0 6	భాగవతావతరణము	ఉదంతుడు
మార్కండేయభవనం వారివి		జనమంచి వేంకటరామయ్యగారివి	విరిసెట్ల
సచ్చిదానందం (యునివర్సిటీ		సవతుసుమాంజలి-ఖండకావ్యసంపుటి	పూలతోట గంధమాలవారివి
పాటిక జగ్గిన నవల)	0 0	మాలతీమాధవము-నాటకము	వేయి స్తంభాలనుడి శాసనము
కథాకావ్యము (పద్యాలు)	0 0	రాజకేళి ఖరునివిదనాలభంజిక	మల్లికార్జునరావు. సాంఘిక నవల
కథాకావ్యము (నవల)	0 0	నాటకము	దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారివి
వెంపటి సత్యనారాయణగారివి		శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారివి	ఇంగ్లీషు తెనుగు సాహిత్య పుటలు
అశ్వన సాగర్ శామిడు	0 0	చంద్రగుప్త	అధివివేకస్వరాజ్యం (సాదాప్రస)
శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి		భారతరమణి	సహకారకన్యనిలయోద్యమము
మీరపూజ-నల్లత	0 0	రాజాప్రతాపసింహ	భారతదేశవీధి తులు
గజ్జెబంధనము-డి.పెక్కి వునవల	0 0	శివాజీశిలము	జనవరాజు లామృతరావుగారివి
శృంగారవాణిక-డి.పెక్కి వునవల	0 0	లిలావతిసులలితనవల	గీతములు
మిథునానురాగము-చార్లెట్రిక్ నవల	0 0	లిల్లవంగ	విజ్ఞాన చంద్రికా మండలివారివి
అనాధబాలిక-సాంసారిక నవల	0 0	శ్రీమాధనాచార్యవిద్యారణ్య	అక్షిప్త రామాయణ పాఠం
వాగకాంత-నాటకము	0 0	చిత్రప్రస్థ	కృష్ణకావ్యము
విజయనగరరాజుల కథలు	0 3	ఒక పెన్సన్	సాతాకావ్యము
చిత్తూరురాజుల కథలు	0 0	పునర్వివాహము	రాయచూడుముద్దం
డిగ్లీన క్రైస్తవకథలు	0 0	తగ్గిన కావ్య	కిందుమారి పీఠికలింగంపరతులుగారి
గోల్కొండ-పామలకిథలు	0 0	సంభాషినిర్మాణము	స్వీయచరిత్ర
శృంగుల-విమర్శ గంధము	0 0	కళాపాపా	మొరకొండయుక్తిరాష్ట్రము
డా.చిలుకూరి నారాయణరావుగారివి		సాహిత్యమిహంసవిమర్శ గంధము	బ్రాహ్మణ్యము
జగ్గినదేశపు విద్యావిధానము	0 0	నాటక విమర్శ	దక్షిణాఫ్రికా
ప్రాచీన విద్యావిధము	0 0	కొరలుడు	హిందూమతము
ఆంధ్ర-లేక మొండికేళి-నాటకము	0 0	పిసినిగొట్టు	ప్రాంచక-వక్రవర్తన శీవశివము
సంస్కృతలోకాశ్వులు	0 0	జగన్నాథమాహాత్మ్యము-ప్రబంధము	సురమ-ప్రసాదము
అశ్వనామ-అచ్చి-నాటకము	0 0	జయంతిపురం జమీందారుగారివి	గుడిపాటి వేంకటాచలం గారివి
అశ్వన విద్యారణ్యములు	0 0	భారతదేశపురైలు	మాకర్మమిట్టాకారిండి
ఉమాత్ ఖయ్యుమ్-దృశ్యాలు	0 0	మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారివి	విద్వత్ శిక్షణ
ఉపనిషత్తులు	0 0	అమరావతిస్తూపము	మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారివి
చింతా దీక్షితులుగారివి		విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారివి	తెనుగుతోబుట్టువులు
కవి-కాత్తనాటకము	0 0	వేనరాజు	బిల్లడీయం
ఏకాదశి-గిరి చిన్నకథలు	0 0	అనార్కలి	పారిశాఖాపహరణం
పరిణామనాదము-తన్ని దర్శనములు	0 0	కిన్నెరసానిపాటలు	కవిగారి మనుగడ (జ. సుబ్బారావు
పురాణం మూరిశాస్త్రిగారివి		అంధప్రకాశి	కథారత్నాకరం (గాడు)
నాట్యకళలము	0 0	ఏకవీర	విశ్వసాహిత్యమాలవారివి
నాట్యకళలము	0 0	నీరము సుభద్రయాంబగారివి	లియోటాల్ స్థాయి
విమర్శక పారిశాఖము	0 0	సురుచీవిజయము	ప్రతిష్ఠాపథకవిద్వారివి
అంధనాటక సంస్కరణము	0 0		

వరహరిశ్చంద్ర నేంకటరత్నంగారివి	కర్ణపాలెం కృష్ణారావుగారివి	భీమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారివి
ఆంధ్రప్రదేశ్ గవర్నరు	విశేషానంద నాటకము	ఆవుము
సంస్కృతాంధ్ర నేంకటరత్నంగారివి	పల్లెతూలు	కాలక్షేపము
మహాకవి	వ్యాసమంజరి	ఆపస్తంబము
విశ్వకర్మ	ఆంధ్రదేశము మొదటిభాగం	నిజం
శాలివాహనవిలాసము	ఆంధ్రదేశము రెండవభాగము	వడ్డూది సుబ్బారాయుడు గారివి
భీష్మనివర్తి	(ఘోషానివర్తి పోటీకి తెలివవల)	కసురాయచాటు ప్రబంధము శేషం
సాధుసంతోషము	ఒరంపురం కళ్యాణచారక సమితివారివి	కాలిక్రాంతియందు
కోయిల పాటలు	సంజయభారము	అభిజ్ఞాన శామగ్రలము
వీరమహా నాటకం	శ్రీకృష్ణరాయభాగము	వేదీసంహారము
పహాకా విలయం	సంజయశ్రీకృష్ణరాయభారము	మర్రికామానగ ప్రకిరణము
సంస్కృత నేంకటరత్నంగారివి	వికటయందు	ప్రభోధనంద్రోయ నాటకము
రత్నావళి (భారతీకావ్యము)	కర్ణచక్ర	గంధకాశి నాటకము
త్రోవనామ రామస్వామి చందరిగారివి	కోటిశత్రువలయ	విక్రమార్కయీ నాటకము
సూత్రపురాణము ద్వితీయాశ్వాసము	శ్రీకృష్ణము	మాక్లికము ప్రకాశము
సూత్రపురాణము : తురాశ్వాసము	కారవాక్, ఆశోకుని విలంబము	కుంఠమాల
కుగక్షేపగ్రామము	వివాహము	అర్జునుడు మణిశతకము
శంభుకిరణ (శత్రురరామచక్ర)	జానకి పరిణయము	కుగక్షేప ప్రవర్ణము
కుప్పసాయి శతకము	నాగదమహర్షి చక్ర	భక్తచింతామణి పాఠము ప్ర.
వివాహాంధ	మధుర సుబ్బన్నదీక్షితకవిగారివి	కాలిక్రాంతి
ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారివి	కాశీమఠిలీనాథులు	భగవద్గీతనములు
శేయూరహనుచక్రము వచనము	మొదటి భాగము	నందనందన శతకము
బొడ్డు గౌరీరాజుగారివి	రెండవ భాగము	విశ్వరూప వర్ణనందన స్తవము
విపంచి (రెండవకృత్య సంపుటి)	మూడవ భాగము	దైవభక్త్యుపన్యాసము
విలేవర్ధన్ గ్రంథమాలవారివి	నాల్గవ భాగము	ఆంధ్రమేఘ సందేశము
మధుమతి (శుభకర్మ ఖ్యాం)	ఐదవ భాగము	మాన్యశతకము
అంపశయ్య (నాటకము)	ఆరవ భాగము	భామినీ విలాసము
పాంగువాంతురము (నాటకము)	ఏడవ భాగము	సతీస్ఫురి
అంకశుభ్ర అచ్యుతరావుగారివి	ఎనిమిదవ భాగము	సుకృష్ణము
విజయనగర సామ్రాజ్యమందరి	తొమ్మిదవ భాగము	గౌరవీరు మహాజల మహిమానుకర్ణము
ఆంధ్రనా జ్యయ చక్రము	పదవ భాగము	దుమనో మనోజ్ఞము 3 భాగాలు
నేటూరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారివి	పదనాండవ భాగము	గ్రామ్య పదప్రయోగము ఆణానర
ప్రహర నాటకము	పదదైవ భాగము	చిలుకూరి వీధిద్రావుగారివి
భగవద్గీతము	అనుబంధము	శ్రీనాథకవి
కడుపుతీర్పు	ఆర్యపుస్తకాలయము వారివి	అభియ రామరాయలు
కపోతక	సీతాదేవి వచనము	శిష్యులము మంత్రి
మాన్యశ్చ ముచ్చట	కుకారాము చక్ర	ఆంధ్రుల చక్ర 3 వ భాగం
విశ్వాసము	విద్యుషీమణులు	భాషామణి పత్రికవారివి
మత్త విలాసము	సావిత్రిదేవి	అపోహశేషము నాటకము
చిన్న నాటి చేష్టలు	సతీదేవి	శ్యామలాశ్రమము జాతకభాగము
		కావ్యము (నవల ౧ వ భాగము)

మూల్య : విశేషపుల గ్రంథాలన్నీ దొరకును, రూపాయకు తక్కువ ఖరీదు పుస్తకాలు వి. పి. గా పంపము. పోస్టుఖర్చులు కొనువారే భరించాలి.

అప్పులో నున్నది!
మంచి క్షేమకాగితము!
సాగసైన క్యాలికోరైండు!!

వస్తుగుణ ప్రకాశిక

సరస్వతీ పవర ప్రెస్
వారి ప్రచురణము,
రాజమండ్రి.

పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 రూ 5-0-0

ఇది సమస్తద్రవ్యగుణములను అసందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యులలోకమునకు, వైద్య తరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటులు బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదబ్రాహ్మణ భిషగ్వర పండిత వీటూరి వాసుదేవ శాస్త్రి, ఏ. యం. ఏ. సి. గారితో వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువునందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తు ప్రాధాన్యము నిరూపింపబడినది.

వస్తుగుణప్రకాశిక మూడింటి పేజీ.

ద్రాక్ష:—ద్రాక్ష - మృద్వీకా - గోస్తా - Vitis vinifera.

ద్రాక్ష - Grapes. ఎండుద్రాక్ష - Sultanas.
నల్ల ద్రాక్ష - Black large grapes. గింజలేని ద్రాక్ష చిన్నది - Muscateles. పొడవుద్రాక్ష - Raisians (Monakha)

ఇది ఉత్తమ లతాజాతిలోనిది.
ఇది చాలదూరము వరకును ప్రాకును. దీని యాకు 4 లేక 5 కోణ

దళములు గలిగి దళముల చుట్టునున్న నృప్తముగు కంగోరా గలిగి అటచేతివలెను, ఆకురంగు నలుపు, ఆకువచ్చు కలిసిన రంగు గలిగి యుండును. ఈ లత కచ్చటచ్చట చిన్న యూడలు కూడ నుండును. ఆకులనందులనుండి లతాకాండ మాధారముగా గొని కోలనగు పూగుచ్చుకాండ లేచును. నులితీ గలు కూడ కాండము నుండియే నడలును. యీ నులితీగలే దీనికి విత్తనము. దీని ప్రకాండము పెంకలుగా నుండును. ఆకులు విడివిడిగా నుండును. పుష్పములలో కొన్ని మిఠునములుగను, కొన్ని ఏకలింగములుగను గలవు. ఉండవలసినన్ని కింజల్కములు కూడ గలవు. పుష్పకాండమునుండియే కాయలు లేచును. యీ ఫలగుచ్చము గుండ్రము గను, కోలగను గూడ నుండును. ఒక ఫలగుచ్చము

నకు రమారమి వందకాయలువరకును ఉండును. ఫలగుచ్చము కాళీలేకుండ దట్టముగా ఉండును. కొన్ని పళ్ళు తెల్లగను, కొన్ని నల్లగను ఉండును. యీ తీగ సాధారణముగా శీతలప్రదేశములలో ఎక్కువగా పెరుగును. ఇది బెంగుళూరునందును, మలబారు, సేలం, పంజాబు ప్రదేశములయందును ఎక్కువగా పెరగును. దీనికి తేమగాలి పనికిరాదు. దీని కొమ్మలు అడ్డముగా పాతవలయును. ఇది జను ముతో దమ్ముచేసిన భూములలో పాతుదురు. ఇది అయిదారు అడుగులు ఎత్తు పెరిగిన తరువాత కొనలను కత్తిరించవలెను. దీనివలన ప్రక్కనుండు కొమ్మలు పెరుగును. కత్తిరించిన పిమ్మట పువ్వులు పూసి కాయలు కారంభించును. యీ వండ్లనుండి సారా యిన్ని బ్రౌండ్ని తీయుదురు. దీని పండ్లై అప్రవధము నకు ఉపయోగము.

అన్వర్ధసంజ్ఞాపదములు : గుచ్చఫల - గుత్తుగుత్తులుగా నుండు ఫలములు గలది, చారుఫల - అందముగా నుండు ఫలములు గలది, రసాల - రసప్రధానమగు ఫలము, కాశ్మీరికా - కాశ్మీరదేశములలో నుండునది.

ఇది తీపిని పులుపును గల రుచులు గలది. శీతవీర్యముగలది, స్నిగ్ధగుణము, స్వరమును బాగుచేయును. రక్తిపిత్తము, శ్వాస, దిప్తి, తాపము, క్షయముదలగువానిని హరించును. మూత్రదోషముల

నన్నింటిని బోజేయును. మిక్కిలి వీర్యవృద్ధి తృప్తి గలిగించును.

నల్లద్రాక్ష : ఇంచుమించుగ ద్రాక్షకంటే నిది ఉత్తమగుణములు గలది, మిక్కిలి మధురరసము పౌచ్ఛలనములను బోజేయును.

లేతకాయ : ఇది కొంచెము చేదుగను, వగరు గను ఉండును. వేడిచేయును. విశదగుణమును, పిత్త దోషమును గలిగించును.

మధ్యరకపుపండు : దీని రుచి మిక్కిలి పులుపు రుచిగా నుండును. జఠరదీప్తిని గలిగించును.

ఎండుద్రాక్ష :—శ్రమహరము, సంతర్పణము. పుష్టిప్రదము, సంభోగశక్తిని వృద్ధిపరచును. మధుర విపాకముగలది. విరోచనమును మూత్రమును కూడ చేయును. కఫకరము, మదాతిశయమును హరించును.

గింజలేని ద్రాక్ష : ఇది చిన్నదిగా నుండును. ద్రాక్షతో సమానగుణములు గలది.

మూత్రరోధజ, ఉదావర్తనము :—
ప్రయోగము ద్రాక్షపండ్లయొక్క రసము పర గడుపున త్రాగుచుండిన మూత్రరోధజ ఉదావర్తములు నివర్తించును. (శుశ్రుతము)

మదాత్యయములో గలుగు దప్పికి :—మదాత్యయ ములోమిక్కిలి దప్పి గొనినచో వాతపిత్తములు ప్రకోపించునెడ చల్లనిద్రాక్షరసము నిచ్చిన దోహదములతోమనమయి మదాత్యయ పిపాసలు త్తయించును. (వాగ్భటము చి. 7 ల.)

మూత్రకృచ్ఛమునకు :—ఎండుద్రాక్షపండ్లు నీళ్లతో నూరి ఆ రసము త్రాగినను, రాత్రి ద్రాక్షపండ్లు నీళ్లలో వేసి ఉదయమున ఆ రసమును నడకట్టి త్రాగినను మూత్రకృచ్ఛములు హరించును. (వాగ్భటము చి. 11 ల.)

రక్తపిత్తమునకు :—ద్రాక్షారసము ప్రెస్టంస్సర, పుర్రానర్పిప్రస్థం, యీ రెండును కలిపి నెయ్యి మిగులునట్లు కాచవలెను. ఆ పుష్కలమును పానము చేయుచుండిన రక్తపిత్తము, కామలా, గుల్మము, పాండురోగము, జ్వరము, మేహము కూడ హరించును. (చక్రదత్త)

క్షయకాసలకు ద్రాక్షారిష్టము : 50 పలములు ప్రమాణముగల ఎండుద్రాక్షను మెత్తగా త్రొక్కి రెండు ద్రోణముల నీటిచుండు వేసి నాల్గవంతు మిగులునటుల కాచి దానిని నడకట్టి తీసికొని చల్లారిన పిదప అందు 200 పలముల జెల్లమును వేయవలెను. మరియు దాల్చినచెక్క, యాలకులు, జాపత్రి, నాగకేసరములు శ్రేంఖణము, పిన్నుల్లు, మిరియములు నాయునిడంగములు యీ నెమ్మవుల యొక్క చూర్ణమును ప్రత్యేకముగా నొక్కొక్క పలము చేర్చి యివన్నియు నెయ్యి పూసిన కుండలో వేయవలెను. పైన మూకుడు మూలో పెట్టి చీరనున్న యిచ్చి ఒక మాసము నిలవ యుంచవలెను. పిన్నట దానిని తీసి నడియకట్టుకొని సిద్ధము. చేసుకొన వలెను. దీనినే ద్రాక్షారిష్టము అందురు. ఇది అర జొన్న మొదలు ఒక జొన్నవరకు సమాన భాగ ముదకమును చేర్చి త్రాగుచుండిన క్షయ, దగ్గు, ఉరక్షతము, ఉబ్బనము, కంఠరోగములు హరించును. రక్తశుద్ధిని, రక్తబలమును కూడ చేయును. కాంతిని ప్రసాదించును. కాలవి గేచనమును చేయు చుండును. ద్రాక్షారసమునకు కూడ నీ గుణమే గలదు. ఆసప మనగా కాచకుండా తయారు చేయునది.

ద్రాక్షాదిక్వాధిము : దీనిని తరుచు నులయాశ దేశమునందు వాడుచుందురు. సంహారమునందు కూడ దీని వాచక మిక్కిలి గలదు. ద్రాక్షపండు, కరక్కాయ, నేలయునిరికి, కర్కాటకశృంగి, కళింగ రాన్నము, పిప్పలి, నూలగోపిలచేరు, తెల్లగలిజేరు, యెఱ్ఱగలిజేరు, వాకుడుచేరు యీ నమ్మవులు కలిపి చేసిన చూర్ణమునకే ద్రాక్షాదిక్వాధిచూర్ణ మని పేరు. ఇది శిషాయముపెట్టి త్రాగుచుండిన ఉబ్బ నము, క్షయ, కాస మొదలగునవి శరీరంచును.

ద్రాక్షాపానాయము : ఇది ఘోమము కొంచెము తీసిగను కూడి యుండును. మున్నెను గలిగించును. బుద్ధివికాసమును, చురుకును, ఆకలిని గలిగించును. ఉత్సాహప్రదమైనది. రోగక్షయములకును, మర్మముల కును మిక్కిలి ఉపయోగించును.

బె ణు కు లు

తలనొప్పులు

కీళ్ళనొప్పులు

డొపిరి నలువకుండుట

వెన్నెముక నొప్పి

గాయములు

వాపు

దగ్గు

మున్నగు వ్యాధులకు దివ్యోషధము

అమృతాంజనము

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేహ్యము

అనేకులకు మజల మగతనము కలిగించి మెప్పుపొందినది

గంధర్వకళ—యావనము సంఘటించును. శుక్లసప్తము కట్టును. పుంస్త్రవము పెంపుచేయును. కామాద్రేకము కలిగించును. సంభోగశక్తి పెంచుచేయును. మనోబ్లాసము కూర్చును. ఆనందము కలిగించును. ప్రమేహములను జయించును.

కీళ్ళనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మెరలు, పోనాడుటలో గంధర్వకళ ప్రత్యేకశక్తి కలది. సవామేహములమీద ఇది చేయవని అసాధారణమైనది. దీనిని ఎప్పుడును నేవించుచుండినచో మునలితనము కనబడదు. ఏవ్యాధులును చేరవు. ఇది బాలెంతరాండ్రకును చాల మేలుచేయును. వారి శరీరములకు పూర్వపుబిగి కలిగించును. పాను రు 3-0-0

మలయచందనము

సెగరోగమునకు పేరు పొందిన ఔషధము

పోటీలలో నెగ్గినది. నకళ్ళను చూచి మోసపోకుడు

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల యేండ్లనుండి గురువరంపరగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకుటుంబములయందును వాడుటకు కనిపెట్టబడినది. కావుననే పథ్యము లేదు. పిడికారితో పనిలేదు. సెగరోగము తగిలినట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికీ తెలియగూడదంటే మా మలయచందన మొక్కటే అందుకు తగినది. నకళ్లు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలించకుండ ఏ యాషధమును పుచ్చుకోనద్దు. గంధర్వసార్వసీవారి మలయచందనమే కావలె నని కోరుడు. అనేక వైద్యులు సొంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరుపు, తెలుపు, పచ్చసెగలకు ఇది రామబాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ ౨-౪-౦ దీని కనుపానము చందనతైలము ఔన్ను 3-౦-౦ రెండును ఖర్చులతో ౬-౦-౦

నాగరఖండము

అజీర్ణములకు శూలలకు, పరిగామశూలకు చాలామందిది. ఆకలిలేకపోవుట, కడుపుడుబ్బరము, నొప్పి, నోట సిగ్గురుట కడుపులో మంట, పొత్తికడుపులో పోటు, కండ్లమంట, ఓకిరింత, వాంతులు, పులిత్రేనుపులు, భస్మిక, అరుచి—వీటిని త్వరగా తగ్గించును. విడువకుండ ఒక్కపాన నేవించినచో ఎట్టి గురువదార్థమైనను సులభముగా తగ్గవై, మరల ఆకలి కరకరలాడును. రక్తపుష్టి కలిగించును. పాను రు 3-0-0

గంధర్వ ఫార్మాసీ—ఇన్ని నీ పేట, రాజమండ్రి

కాశ్మీరీ యాగధర్మములు

సాసావలేహ్యము

ఉబ్బుగముతో బాధపడువారికి ఇది చాల ఉపయోగకరము. మల బంధమును విడుపుటలో దీనికి చాల చేరువుంది. ప్రేగులను శుభ్ర పరిచి, భుజివలనందిన శ్లేష్మమును కరిగించి, ఇది, తన్మూలంగా ఉబ్బు బాధాధిని నిర్మూలము చేయును. మరీన్ని యిది రక్తపిత్తము, ఉరక వ్రతము, దగ్గులు, తయ్యపిటికి గూడ అమోఘమైనది. సామాన్యంగా మలబంధముతో బాధపడువారి కిందరికిని ఇది అత్యుపయోగకరము.

పాన 18 3-0-0

మహాభృంగరాజతైలము

నరసింహంధ్రుకలను నల్లదుమును. తెంధ్రుకలను రాలనన్యను. చెవిపోట్లు కంటిజబ్బులు తగ్గించును. శిరోవ్యాధులను చేరనివ్వదు. తెంధ్రుకలను నల్లగను, మృదువుగను, పొడవుగను, గుబురుగను పెంచును. హెయిరు తైలతో దివిదివము బాధపడువారు దీనివలన కాళ్ళరళలమును పొందగలరు. నమ్మకమైనది.

8 ఔన్నుల పీసా 2-0-0

గంధర్వదంతచూర్ణము

ఇది బాగు బూడిదలరకము కాదు. అయుశ్యదయోగము. దంతవ్యాధులను, ముఖవ్యాధులను పోగొట్టును. నోటి ఆరుచి, దుర్వాసన, తూత, దంతములనుండి రక్తము పడుట తగ్గించును. ఘను ఘను లాడు చక్కని చూర్ణము.

డిబ్బి 0-4-0

ద్రాక్షారిష్టము

దగ్గు, పగిర్పు, తయ్య, మున్నగు కఫవ్యాధులకు మంచిది, రక్త పిత్తము ఉరకవ్రతము, జయించును. కఫవ్యాధి పీడితులకు శోషమును శుభ్రపరుచుటలో దీనికి ప్రత్యేక శక్తి యున్నది. లవంతులను, అలో గర్భంతులను గూడ దీనిని విషమందును వాడుచుండినచో చాల మేలు చేయును. లకారి. తియ్యనిమందు.

పాన. 1-8-0

వైకాంతభస్మము

కఫవ్యాధులలో చాల పనిచేయును. శ్లేష్మఉడుకు, మూత్రకృద్విములు తగ్గించును. వీర్యవృద్ధి, లేజ్యు కలిగించును. అనుపాత భేదములతో అనేక గుణములు కలిగించును.

కులము 2-0-0

రోగవివరాలు, తైలుపువారికి ఔషధములు నిర్ణయించి పంపెదము.

గంధర్వఘోరస్రీ - ఇన్నిన్ పేట, రాజమండ్రి

రాజమహేంద్రవరము : శ్రీ ఆద్యపల్లె లక్షణాస్థామివాచయడంగారచే నిరవధిత వర ప్రసాదము ముద్రితము.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్మీరీచే ప్రకటింపఁబడినది. ౧౯౧౧-౧౯౧౨

మహాభండార్ద్రకలేహ్యము

మహారాజులు ముఖమారులు వాడతగిన ఔషధము. శైర్వమునలన కలిగే సకలబాధలను ఇది సమూలముగను శీఘ్రముగను చూడము చేయును. ఇది అమము పచనము చేసి, తుది పుట్టింది అకలి కరకర లాడించును. శరీరపుష్టి, వీర్యవృద్ధి కలిగించును. అమ్మపిత్తము, కూల, పాండువు, వ్యాసకౌసలు, కామల, పీనస, గుల్మము, కంటిరోగములు పీటిని జయించును. మల బంధమును పోగొట్టుటలో దీనికి ప్రత్యేక శక్తి కలదు.

పాన 8-0-0

భృంగామలకతైలము

శిరస్సు చేడిగానుండుట, రలపోప్పి, కండ్లండుట, శిరోజములు తెల్లబడుట, రాలిపోవుట మున్నగుబాధలను అభివ్యక్తగా తగ్గించును. కండ్లకు లవచేయును. చుండు పుట్టనీయును. అనిద్రను తగ్గించి ముఖనిద్ర కలిగించును. తెంధ్రుకలను తుమ్మెదరక్కలనలె నల్లబడుచును. మరీన్ని కర్ణశూలలు, ఉవాదరోగములు, అపస్మారములు తగ్గించును.

4 ఔన్నులు 0-10-0 పాన 2-0-0

గంధర్వకస్తూరిమాత్రలు

చంటికిల్లల జలుబు, దగ్గు, పడినము, అతీర్షి, విశేషములు, అకలి శేకపోవుట, అన్నసేపు తేవండుట, పాలు త్రాగవండుట, కడుపు ఉబ్బరము, కడుపునొప్పి, డోకులు, జ్వరము, అయోగము అ, శీఘ్రముగా తగ్గించును. బాలెంతలనున్న మిక్కిలి మేలుచేయును.

పీసా 0-8-0

ధాతురంజని

ఔషధాగమయమున శీఘ్రస్థలము కాండునట్లు చేయుట క్లిష్టతయ్యుచేయఁడినది. దీనిని సేవించినచో పురుషుల కానందమును స్త్రీలకుష్ణీయమునకగును. ఇది శ్రీవశ్యముచేయు అమోఘాషధము వీర్యవృద్ధిపము కాగ పురుషుల రాశ్రీ భావానంతరము నేదింకవలెను. ఒక్క- ౧౦౦లో ఔషధంతర పని చేయును. 18 మూత్రలు 1-0-0

అయస్కాంతభస్మము

ఉబ్బు (వంజా) పాండువు, తయ్య, వ్యాసకౌసలు, తిమ్మెరలు తగ్గించును. రక్తమృద్ధి చేయుటలో చాల శక్తి కలది. బలము, కాంతి, వర్ధ్యు, నరములకు లిగి కలిగించును.

కులము 3-0-0

